De ce studiem Teologia Dogmatică? Cum Îl cunosc pe Dumnezeu?

Centrul Ortodox de Studii și Cercetare **Dumitru Stăniloae** – Paris

Pr. Dr. Octavian Schintee

Curs de teologie dogmatică

16 aprilie 2018

De ce studiem Teologia Dogmatică? Cum Îl cunosc pe Dumnezeu?

1. De ce studiem Teologia dogmatică sau sistematică?
2. Cine este Dumnezeu?
3. Numele lui Dumnezeu
4. Însușirile divine

1. De ce studiem teologia dogmatică sau sistematică?

teologie – din greaca veche: θεός, theós, Dumnezeu și λόγος, lógos, "cuvânt", "discurs", sau ”cercetare”

Teologia este deslușirea, lămurirea, credinței Bisericii pentru fiecare generație și context pastoral, în scopul de a face cunoscută oamenilor iubirea lui Dumnezeu față de lume (Evanghelia) și de a-i conduce pe aceștia pe calea curățirii inimii, a luminării și îndumnezeirii.
Teologia în Răsăritul creștin implică viața spirituală sau duhovnicească.

Filosofia aristotelică: În scrierile sa *Fizica* și *Metafizica*, Aristotel a formulat adevărate dovezi ale existenței lui Dumnezeu, pornind de la lumea empirică și recurgând la principiul de cauzalitate, dar și la analiza metafizică a devenirii și a legilor acesteia. Cu toate acestea teologia aristotelică rămâne în continuare o *cosmologie*, pentru că este condiționată de fundalul naturalist de înțelegere a lucrurilor, astfel încât Dumnezeu rămâne un simplu Principiu de explicație a lumii, adică un Dumnezeu impersonal.

Dogmă – vine de la cuvântul grec *dogma* (δόγμα) însemnând "un lucru despre care se crede că e adevărat" și *dokein* (grec.: *dokeo*) "a părea bun". La vechii greci avea înțelesul de: hotărâre, poruncă, decret, lege.

- În VT are sensul de poruncă, decret dat de autoritatea politică. Dan 2:13 *Când a ieşit porunca, să fie omorâţi înţelepţii, trebuia să fie omorât şi Daniel şi cei dimpreună cu el.*

- În NT, sens politic dar și religios. FA 15:28 *părut-u-S-a Duhului Sfânt și nouă*; 16:4 *Şi când treceau prin cetăți, învățau să păzească învățăturile rânduite de apostolii și de preoții din Ierusalim*. – cele hotărâte de Sinodul Apostolic de la Ierusalim

În teologia patristică, cuvântul **dogmă** indică învățăturile fundamentale ale Bisericii.

- Sf. Ignatie Teoforul vorbește despre „dogmele Domnului și ale apostolilor” (Către Magnezieni, PSB 1)
- Didahia Apostolilor – dogmele Evangheliei
- Sf. Vasile cel Mare face distincție între dogme (*dogmata*) și propovăduire (*kerigmata*): „Dintre dogmele păstrate de Biserică, pe unele le avem din învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din învățătura apostolilor. Ambele (forme de transmitere) au aceeași putere pentru credință. Și oricine are o inițiere, cât de mică, în chestiunile bisericești nu va ridica obiecții (împotriva acestei afirmații) (Despre Sf. Duh, PSB 12)
- În dogmatica românească:

Păr. Stăniloae – dogmele sunt adevăruri revelate ale credinței mântuitoare, sunt păstrate, propovăduite, aplicate și explicate de Biserică și expresii ale planului de mântuire și îndumnezeire a omului. (TDO 1, pp. 54-56)

Caracteristici ale dogmelor:

a. Adevăr descoperit de Dumnezeu oamenilor; prin aceasta, ele se deosebesc de învățăturile religiilor păgâne și de cele ale filosofilor din antichitate până în postmodernitate

b. Adevărul dogmei este formulat, proclamat și mărturisit de Biserică sub asistența Duhului Sfânt

c. Adevărul dogmei este neschimbabil – dar asta nu înseamnă conservatorism sau stagnare, teologia trebuind să le aprofundeze necontenit

d. Adevărul dogmei este mântuitor, el stând la temelia vieții creștine, ecleziale

Biserica Ortodoxă a păstrat practica proclamării dogmelor în sinoade, cf. practicii apostolice (FA 15:28, 16:4). **Dar dogma vie, atotcuprinzătoare și lucrătoare a întregii mântuiri este Hristos; fundamentul dogmelor este Sfânta Treime, ca structură a iubirii și comuniunii supreme** (TDO 1, p.57)

Dogmele sunt *sentințele* Sfinților părinți date la Sinoadele ecumenice, atunci când aveau de înfruntat învățături eretice care stricau adevărul revelat.

„Algoritmul” apariției dogmelor:

1. Apare învățătura eretică despre Hristos/Sf. Duh/Sf. Treime/Întrupare etc
2. Sf. Părinți se întrunesc în Sinoade locale și Ecumenice, trasând *hotarele* (dogmele) dreptei credințe. Aceasta o fac deoarece ereticii puneau în dubiu Revelația
3. Nu poartă discuții abstracte despre dogma Sfintei Treimi, ci discută despre Persoana concretă Hristos, Care S-a arătat Prorocilor și L-a descoperit întru Sine pe Tatăl în Duhul Sfânt.

Dogma Îl arată pe Hristos revelat întru slavă, ***fiind o expresie a teofaniilor (Arătărilor Dumnezeiești) din VT și NT.***

Pr. Ioannis Romanidis: „Dogmele și teologia sunt **medicamente**. Când ne-am făcut bine, nu mai luăm medicamente; le luăm numai cât suntem bolnavi. Omul e bolnav pentru că nu este în măsură să-L vadă pe Dumnezeu. Nu-i pregătit, pentru că nu are dragoste. Și faptul că nu are dragoste înseamnă că este bolnav... Deci dogmele există numai atâta vreme cât nu-L vedem pe Hristos întru slavă" (DE, pp. 109-110) „Singurul lucru care poate fi numit dogmă în tradiția ortodoxă este **expresia experienței îndumnezeirii**... Care-i **criteriul** Ortodoxiei? *E învățătura care pune un diagnostic corect al stării omului, aplică terapia corectă și-l călăuzește pe om de la curățire la luminare, și de la luminare la îndumnezeire*. Acesta este criteriul dogmei ortodoxe. Deci scopul dogmei ortodoxe este terapia omului și păzirea cadrelor înlăuntrul cărora se săvârșește această terapie... Scopul dogmelor nu este ... de a fi scrise în cărți și depozitate în biblioteci, ci de a deveni experiență personală, viață. De fapt, la fel se întâmplă în toate științele, inclusiv în medicină. Studiem știința medicală tocmai ca să putem vindeca bolnavii."

2. Cine este Dumnezeu?

Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, sec. VIII:

- *„Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul, Unul-Născut, care este în sânurile Tatălui, acela L-a făcut cunoscut*”. In 1:18

Prin urmare, Dumnezeirea este inefabilă și incomprehensibilă, „căci nimeni nu cunoaște pe Tatăl afară de Fiul și nici pe Fiul afară de Tatăl”. Mt 11:27 Sfântul Duh, însă, cunoaște cele ale lui Dumnezeu, în chipul în care duhul omului cunoaște cele ce sunt în el. 1 Cor 2:11 *Căci cine dintre oameni ştie ale omului, decât duhul omului, care este în el? Aşa şi cele ale lui Dumnezeu, nimeni nu le-a cunoscut, decât Duhul lui Dumnezeu.*

- În afară de prima și fericita fire, nimeni n-a cunoscut vreodată pe Dumnezeu, decât numai acela căruia ea i s-a descoperit. Nimeni, nu numai dintre oameni, dar nici dintre puterile suprapământești, adică chiar dintre Heruvimi și Serafimi.

Dumnezeu, însă, nu ne-a lăsat în completă neștiință, deoarece cunoștința existenței lui Dumnezeu este însămânțată de El în chip firesc în toți oamenii.

- Pe lângă aceasta, însăși creaţia, conservarea și guvernarea acesteia vestesc măreţia firii dumnezeieşti. Rom 1:20 *Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înţelegându-se din făpturi, adică veşnica Lui putere şi dumnezeire, aşa ca ei să fie fără cuvânt de apărare.*

Dumnezeu S-a făcut apoi cunoscut, atât cât ne este cu putinţă să-l înţelegem, mai întâi prin lege şi prin profeţi, iar în urmă prin Fiul Lui, Unul-Născut, Domnul și Dumnezeul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Pentru aceea primim, cunoaștem și cinstim toate cele predate nouă prin lege, prin profeţi, prin apostoli şi prin evangheliști şi nu cercetăm nimic mai mult decât acestea. Dumnezeu, fiind bun, este cauza a tot binele și nu este supus nici invidiei, nici patimii. Invidia este departe de firea dumnezeiască, singura bună și în afară de orice patimă.

Teofanii - arătări ale Dumnezeului celui viu

- Fc 17:1-4.7 Iar când era Avram de nouăzeci şi nouă de ani, i S-a arătat Domnul şi i-a zis: "Eu sunt Dumnezeul cel Atotputernic; fă ce-i plăcut înaintea Mea şi fii fără prihană; și voi încheia legământ cu tine... Atunci a căzut Avram cu faţa la pământ, iar Dumnezeu a mai grăit şi a zis: "Eu sunt şi iată care-i legământul Meu cu tine: vei fi tată a mulţime de popoare... Eu voi fi Dumnezeul tău şi al urmaşilor tăi de după tine.

- Is 19; 20: „Iar Domnul a zis către Moise: «Iată, voi veni la tine în stâlp de nor des, ca să audă poporul că Eu grăiesc cu tine şi să te creadă pururea» ș...]. Iar a treia zi, când s-a făcut ziuă, erau tunete şi fulgere şi nor des pe Muntele Sinai şi sunet de trâmbiţe foarte puternic. Şi s-a cutremurat tot poporul în tabără (...]. Iar Muntele Sinai fumega tot, ca Se pogorâse Dumnezeu pe el în foc; şi se ridica de pe el fum, ca fumul dintr-un cuptor, şi tot muntele se cutremura puternic. De asemenea şi sunetul trâmbiţei se auzea din ce în ce mai tare; şi Moise grăia, iar Dumnezeu îi răspundea cu glas. Atunci a rostit Domnul înaintea lui Moise toate cuvintele acestea şi a zis: «Eu sunt Domnul Dumnezeul tău. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine!» Şi a stat tot poporul departe, iar Moise s-a apropiat de întunericul unde era Dumnezeu" (Ieşirea 19, 9.16.18-19; 20,1.3.21).

- **Yahweh** = Cel Ce este, Care are existență și ființă; provine din vb **hayah** – a fi, a exista, conjugat la pers 1 prez **ehieh** – **Eu sunt**. Verbul are un sens dinamic, nu desemnează doar faptul de a exista în sine, ci un mod de a fi mereu actual, o prezență vie și activă. Când Dumnezeu îi spune lui Moise „**Eu sunt Cel Ce sunt**” (Ieș 3:14), ac. lucru înseamnă „Eu trăiesc, sunt aici, sunt aproape de tine”.

  Sf. Dionisie Areopagitul: „*Cel ce este* este prin putere supraființial întregii existențe, e cauza subzistentă și Creatorul a ceea ce este, al existenței, al ipostasului, al ființei, al firii, obârșia și măsura veacurilor, substanța timpurilor și veacul celor ce sunt, timpul celor ce se fac, existența celor ce sunt de orice fel, facerea celor ce se fac în orice fel. Căci din Cel ce este veacul și ființa și tot ce este și timpul și facerea și ceea ce e făcut, cele ce sunt în cele ce sunt și în orice fel existente și subzistente. Căci Dumnezeu nu este într-un fel oarecare, ci în mod simplu și nedefinit, având în El dintr-o dată și de mai înainte faptul de a fi”

  Sf. Grigorie de Nazianz: „Dumnezeirea nu are nume. Acest adevăr îl demonstrează nu numai raționamentele, dar și evreii cei mai înțelepți și mai vechi... Căci aceia, chiar dacă cinsteau dumnezeirea (prin scrierea tetagramei (YHWH)) cu caractere proprii, nu concepeau ca, cu aceleași litere, să fie denumit orice alt lucru dintre cele care vin după Dumnezeu și nici Dumnezeu, deoarece credeau că dumnezeirea trebuia să fie fără comunicare... în ceea ce ne privește... Căci nimeni nu a respirat vreodată aerul tot aerul care există; și tot așa, nici o minte nu a înțeles cu totul substanța lui Dumnezeu și nici un cuvânt nu îl poate cuprinde întrutotul.”

3. Numele lui Dumnezeu

- Domnul, Kyrios (gr.) – stăpânirea lui Dumnezeu asupra întregului univers. La fel: Domnul Savaot (Domnul cetelor îngerești), Domnul puterilor, Împăratul veacurilor, Stăpânul atotputernic, Împăratul slavei, Împăratul împăraților, Domnul Domnilor: I Paral. 29:11-12
  - 11. A Ta este, Doamne, mărirea si puterea si lauda si biruința si tăria; ca Tu ești Stăpânul a tot ce e in cer si a tot ce e pe pământ, si de fata ta se cutremura fiecare rege si fiecare neam.
    Mt 6:13, 1Tim 1:17, Ap 4:11, Ap 5:12
  - 12. De la Tine sunt bogăția si slava; Tu, Doamne, pe toți ii stăpânești, ca Tu ești Stăpânul a toata stăpânea și-n mâna Ta este puterea și domnia; și-n puterea Ta, Atottțiitorule, stă ca pe toate sa le mărești si sa le întărești.
    2Par 20:6
- Atotputernic, Pantokrator – Dumnezeu ține toate lucrurile în mâna Sa, universul și ordinea care domnește în el: mâna Mea a întemeiat pământul și dreapta Mea a întărit cerul Is 48:13; Dumnezeu „ține toate cu cuvântul puterii Sale” Evr 1:3
- Sfânt, Sfințenie, Sfințire, Bun, Bunătate – posedă plinătatea binelui și a sfințeniei; El revarsă acest bine asupra făpturilor, sfințindu-le – sfințească-se Numele Tău.
- Înțelepciune, Adevăr, Lumină, Viață
- Mântuire, Răscumpărare, Înviere
- Adevăr, Iubire (VT, NT)

4. Însușirile dumnezeiești

Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica, p. 11*: Noi cunoaştem și mărturisim că Dumnezeu este fără de început, fără de sfârșit, veşnic, pururea dăinuitor, nezidit, neschimbat, neprefăcut,
simplu, ne-compus, necorporal, nevăzut, impalpabil, necircumscris, infinit,
incomprehensibil, indefinit, insesizabil, bun, drept, creatorul tuturor
făpturilor, atotputernic, atotstăpînitor, atoatevăzător, atoatepurtător de grijă,
stăpânitor și judecător.
Baze scripturistice:

- A fi fără de început: El e cauza a tot ce există – „Cine a căutat în adânc Duhul Domnului și cine L-a sfătuit pe El? De la cine a luat El sfat ca să judece bine și să învețe căile dreptății, să învețe știința și calea înțelepciunii să o cunoască? (Is 40:13-14)
- Veșnicie, nesfârșire: Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă Is 48:12; Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel Ce este, Cel ce era și Cel ce vine, Atotțiitorul Ap 1:8; Înainte de Mine n-a fost Dumnezeu și nici după Mine nu va mai fi! Is 43:10
- Neschimbat, neprefăcut: nu există în El schimbare sau umbră de schimbare Iac 1:17; nu este ca omul, ca să-L mințI, nici ca fiul omului, ca să-I pară rău Nu 23:19
- Nevăzut, impalpabil, de neînțeles: „A-L exprima pe Dumnezeu este dificil și a-L înțelege este și mai dificil” Sf Grigorie de Nazianz, Or. 28, p. 658-9

Sfârșitul Cursului 1 și lui Dumnezeu slavă.

Vă mulțumesc pentru atenție!

Un Dumnezeu sau trei dumnezei? Învățătura despre Sfânta Treime

Centrul Ortodox de Studii și Cercetare Dumitru Stăniloae – Paris

Curs de Teologie dogmatică

Pr. Dr. Octavian Schintee

23 aprilie 2018

Un Dumnezeu sau trei dumnezei? Învățătura despre Sfânta Treime

1. Generalități. Sfânta Treime revelată
2. De ce a fost nevoie de alcătuirea unei învățături despre Sfânta Treime?
3. Persoanele Sfintei Treimi
4. Învățături greșite despre Sfânta Treime
5. Apărarea învățăturii despre Sfânta Treime
6. Prezența și lucrarea în timp și în veșnicie a Sfintei Treimi

1. Generalități. Sfânta Treime revelată

- Cuvântul „trinitate" [„treime"], provenind din latinescul *trinitas,* înseamnă un set de trei, însă nu unul format din elemente oarecare, ci din trei lucruri care au o anumită legătură între ele. *Trinitas* este echivalentul latinesc al grecescului *trias*.

- Primul verset din Biblie, „la început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul" (Facerea 1,1), conţine în versiunea ebraică cuvântul „Dumnezeu" folosit la plural (**Elohim**, care înseamnă „Dumnezeii"), în vreme ce verbul „a făcut" este la singular.
- înainte de facerea omului, Dumnezeu spune, ca şi cum S-ar fi sfătuit cu cineva: „Să facem om după chipul şi după asemănarea Noastră" (Facerea 1, 26). Primii exegeţi creştini afirmau că aceste cuvinte se refereau la sfătuirea dintre Persoanele Sfintei Treimi.
- atunci când Adam gustă din pomul cunoştinţei binelui şi răului, Dumnezeu îşi zice în Sine: „Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele şi răul" (Facerea 3, 22).
- Când se construia turnul Babel, Domnul a spus: „Haidem, dar, să Ne pogorâm şi să amestecăm limbile lor, ca să nu se mai înţeleagă unul cu altul" (Facerea 11, 7).

- Tradiţia creştină interpretează anumite episoade din **Vechiul Testament** ca simbolizând caracterul întreit al Dumnezeirii.
- Domnul i Se arată lui **Avraam la stejarul Mamvri**:

„Atunci, ridicându-şi ochii săi, a privit şi iată trei Oameni stăteau înaintea lui; şi cum I-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea Lor şi s-a închinat până la pământ. Apoi a zis: «Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul Tău! [...] Şi voi aduce pâine şi veţi mânca, apoi Vă veţi duce în drumul Vostru, întrucât treceţi pe la robul Vostru». [...] Şi l-au întrebat Oamenii aceia: «Unde este Sarra, femeia ta?» Iar el, răspunzând, a spus: «Iată, în cort!» Zis-a Unul: «Iată, la anul pe vremea asta, am să vin iar pe la tine şi Sarra, femeia ta, va avea un fiu»" (Facerea 18, 2-5.9-10).

- **Prorocul Isaia** descrie cum L-a văzut pe Domnul înconjurat de serafimii care strigau: „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot". Şi Domnul a zis: „Pe cine îl voi trimite şi cine va merge pentru Noi?", iar prorocul a răspuns: „Iată-mă, trimite-mă pe mine" (Isaia 6,1-8). Din nou, egalitate între „mine" şi „noi". Numeroase prorociri din Vechiul Testament vorbesc despre Fiul Mesia şi Dumnezeu Tatăl: „Domnul a zis către Mine: Fiul Meu eşti Tu, Eu astăzi Te-am născut" (Psalmi 2, 7); sau: „Zis-a Domnul Domnului Meu: «Şezi de-a dreapta Mea. [...] Din pântece mai înainte de luceafăr Te-am născut»" (Psalmi 109, 1-3).

În **Noul Testament:**

- La botezul lui Hristos, pe când Domnul iese din apă, cerurile se deschid, Duhul lui Dumnezeu se coboară peste El în chip de porumbel şi se aude glasul Tatălui spunând „Tu eşti Fiul meu cel iubit" (sau, în versiunea Ev. după Luca, „Tu eşti Fiul Meu, Eu astăzi Te-am născut")
- Troparul praznicului: *În Iordan botezându-Te Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a arătat; că glasul Părintelui a mărturisit Ţie, Fiu iubit pe Tine numindu-Te, şi Duhul în chip de porumbel a adeverit întărirea Cuvântului. Cel ce Te-ai arătat, Hristoase Dumnezeule, şi lumea ai luminat, slavă Ţie.*

- La Schimbarea la Faţă, Hristos le-a apărut celor mai apropiaţi trei ucenici - Petru, Iacov şi Ioan, schimbat la faţă în slava Sa şi însoţit de prorocii Moise şi Ilie. Din nou, glasul din ceruri al Tatălui spune „Acesta este Fiul meu cel iubit"; din nou apare Duhul, de această dată sub forma unui nor care coboară deasupra scenei, din cer se aude glasul - norul Prezenţei divine, care umplea cortul mărturiei în Vechiul Testament.
- De data aceasta, însă, se vădeşte, în principal, faptul că Fiul aparţine Sfintei Treimi şi că Hristos se îndreaptă către Pătimirea Sa de bunăvoie, Dumnezeu fiind pe cruce „Unul din Treime care a suferit în trup", într-o frază care a devenit populară începând cu secolul al V-lea.
- Condacul praznicului: *În munte Te-ai schimbat la faţă, Hristoase Dumnezeule, şi pe cât au cuprins ucenicii Tăi slava Ta, au înţeles că, dacă Te vor vedea răstignit, să cunoască Patima cea de bunăvoie şi lumii să-i propovăduiască, că Tu eşti cu adevărat raza Tatălui.*

- În Grădina Ghetsimani, Hristos S-a retras cu cei mai apropiaţi trei ucenici pentru a se ruga Tatălui.
- Domnul le spune ucenicilor: „ întristat este sufletul Meu până la moarte"; Tatălui Său I se roagă spunând: „Părintele Meu, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta! nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voieşti" (Mt. 26, 38-39).

Ioan 14, 11: Credeţi-Mă că Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl întru Mine
Ioan 14, 16-17: Și Eu Îl voi ruga pe Tatal, și alt Mângâietor vă va da voua, pentru ca-n veac să rămână cu voi, Duhul Adevărului, pe Care lumea nu-L poate primi, pentru ca nu-L vede și nici nu-L cunoaște; Îl cunoașteți voi, de vreme ce la voi rămâne și întru voi va fi.
In 14, 26: dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care Tatăl Îl va trimite întru numele Meu, Acela vă va învăţa toate şi vă va aduce aminte de toate cele ce v'am spus Eu.
2 Cor 13, 14: Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toţi! Amin.
1Pt 1, 2: după preştiinţa lui Dumnezeu-Tatăl întru sfinţirea Duhului spre a I se supune lui Iisus Hristos şi a fi stropiţi cu sângele Său: Harul şi pacea să vi se'nmulţească!

- Sf. Clement Romanul, *Epistola Bisericii din Roma către Biserica din Corint*:
  cap 46: Nu avem oare un singur Dumnezeu și un singur Hristos și un singur Duh al harului, revărsat peste noi...? (p. 414)
  cap 58: ”Viu este Dumnezeu și viu este Domnul Iisus Hristos și Duhul cel Sfânt, credința și nădejdea celor aleși!” (Canonul ort., Deisis, pp. 418-9)

  Sf. Ignatie Teoforul, *Către Efeseni*: ”...Iisus Hristos, Cel ce ne-a întemeiat pe stâncă ca pe niște pietre alese frumos potrivite în zidirea lui Dumnezeu Tatăl, urcate la înălțime prin Hristos, Care S-a răstignit pentru noi, folosindu-Se ca de o funie de Duhul Sfânt...”(p. 429)

2. De ce a fost nevoie de alcătuirea unei învățături despre Sfânta Treime?

- Încă de la începutul existenței Bisericii, creştinii au crezut în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfânt, întemeindu-se pe cuvintele lui Hristos şi pe mărturiile Scripturii. A fost nevoie de mai multe secole pentru ca învățătura despre Sfânta Treime să fie exprimată în formulări teologice precise.
- Elaborarea unei terminologii potrivite era indispensabilă, mai întâi, pentru contracararea ereziilor care apăreau, şi apoi, pentru a vorbi despre Sfânta Treime unor persoane învățate, din tradițiile filosofiei antice.
- Erau deja mulți greci creştinați în Biserica de la începuturi, însă în veacul al IV-lea, când au încetat persecuțiile, ei au intrat în număr foarte mare în Biserică. Aceştia cereau explicații mai precise, precum: cele trei Persoane ale Sfintei Treimi sunt egale sau există între Ele un raport de subordonare? Câte „naturi" şi câte „esențe" există în Dumnezeu, una sau trei? Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh sunt „persoane" independente sau numai manifestări diferite, „emanații" ale unei unice naturi divine?

Cele Şapte Sinoade Ecumenice

Niceea I	325	A fost formulată prima parte a Crezului, definind dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu
Constantinopol I	381	A fost formulată a doua parte a Crezului, definind dumnezeirea Duhului Sfânt
Efes	431	Definirea lui Hristos ca şi Cuvântul Întrupat al lui Dumnezeu şi a Mariei ca Theotokos (Născătoare de Dumnezeu)
Chalcedon	451	Definirea lui Hristos ca Dumnezeu deplin şi Om deplin într-o singură persoană
Constantinopol II	553	Reconfirmarea învățăturilor despre Treime şi despre Hristos
Constantinopol III	680	Afirmarea adevăratei umanități a lui Iisus, insistându-se pe realitatea voinței şi acțiunii Sale umane
Niceea II	787	Afirmarea calității icoanelor de expresii veritabile ale credinței creştine

3. Persoanele Sfintei Treimi

- În terminologia ortodoxă, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt sunt denumite **trei persoane dumnezeiești;** - persoană=subiect al existenței și vieții; în limbajul bisericesc tradițional: **ipostas**.
- Dacă ființa, esența sau natura (firea) unei realități răspunde la întrebarea „ce?”, persoana unei realități răspunde la întrebarea „care?” sau „cine?”. De aceea, când întrebăm „ce este Dumnezeu?”, răspundem că Dumnezeu este desăvârșit, veşnic, absolut etc, iar când întrebăm „cine este Dumnezeu?”, răspundem că Dumnezeu este Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh.
- Sfinții Părinți ai Bisericii au explicat această triunitate a lui Dumnezeu folosind un exemplu din existența umană. Vedem trei oameni. „Ce sunt ei?” întrebăm. „Sunt ființe umane”, răspundem. Fiecare este om, având aceeași umanitate şi aceeași fire umană definită într-un anume mod: creată, temporală, fizică, rațională etc. În ceea **ce** sunt ei, cei trei oameni sunt unul. Dar în ceea ce priveşte **cine** sunt ei, ei sunt în număr de trei, fiecare absolut unic şi distinct față de ceilalți. Fiecare om în modul său unic este în mod distinct un om. Un om este diferit de celălalt, deşi fiecare om are aceeaşi natură/fire umană şi formă.

- Tradiția ortodoxă vorbește despre Dumnezeu Tatăl ca fiind „începutul" (arche), **cauza** existenței Fiului și a Duhului.
- Tatăl este nenăscut, Fiul este născut din Tatăl, iar Duhul Sfânt purcede de la Tatăl. Aceste „însușiri personale (ipostatice)" reprezintă ceea ce deosebește fiecare Persoană a Treimii de celelalte.
- Nașterea Fiului din Tatăl este veșnică, după cum veșnică este și purcederea Duhului Sfânt: cele trei Persoane treimice sunt împreună-veșnice.
- Nașterea și purcederea sunt, după Sfântul Ioan Damaschin, diferite moduri de venire la existență, însă natura acestei diferențe rămâne nepătrunsă de minte. Cu toate acestea, subliniază el, nu există nici o diferență de ființă și de slavă între cele trei Persoane .

homoousios

deoființă

(Sinod I 325)

Ousia divină – ființa Tatălui, împărtășită continuu Fiului (naștere) și Duhului Sfânt (purcedere)

(Sinod II 381)

Dumnezeu există ca trei **Ipostasuri** (Persoane) într-o singură substanță sau esență (**ousia**) – creștinii încep să vorbească despre Sfânta Treime

Perihoreza

(întrepătrundere, împreună – locuire a Persoanelor Treimii; Sf: Ioan Damaschin, sec. VIII)

Renunțare de sine reciprocă în cadrul Treimii:

Tatăl „le face loc” Fiului și Duhului

Fiul și Duhul renunță la Sine în favoarea Tatălui

Reprezentarea - scena istorica (deși aspectul istoric este redus la minimum), care revelează simbolic unitatea si trinitatea Dumnezeirii, descoperind împreună-lucrarea Lor in lume, iconomia divină. De aceea, in ciuda asemănării Îngerilor, Ei nu sunt lipsiți de individualitate, caracterul fiecăruia fiind redat de lucrarea Sa in lume (Vl. Lossky)

Teologie **catafatică** (cunoașterea lui Dumnezeu prin afirmații: Dumnezeu este bun, atotputernic etc; cognoscibil prin opera Sa)
Teologie **apofatică** (cunoașterea lui Dumnezeu prin negație: Dumnezeu este necuprins, nemărginit etc; incognoscibil în ființa Sa)

Doctrina treimică a Bisericii este rezumată de Sfântul Grigorie de Nazianz (sec. IV) în felul următor:

„Este esențial să păstrăm credința într-un singur Dumnezeu și să mărturisim **trei ipostasuri**, sau **trei Persoane**, fiecare cu însușirea Sa ipostatică. Sunt încredințat că suntem în conformitate cu credința într-un singur Dumnezeu atunci când considerăm că **Fiul și Duhul au o singură Cauză**. [...] Suntem în conformitate cu credința în trei ipostasuri atunci când nu intervine nici un amestec sau împreunare. [...] Suntem în conformitate cu însușirile ipostatice atunci când ne gândim la Dumnezeu ca fiind fără de început și reprezentând Începutul, Cauza, Izvorul, Lumina cea veșnică, iar la Fiul, ca nefiind fără de început, dar reprezentând totodată principiul tuturor lucrurilor. Când spun «început», să nu înțelegeți aceasta în sens temporal, să nu ridicăm o barieră între Cel care dă naștere și Cel care este născut. [...] Prin urmare, Tatăl este fără de început pentru că El nu și-a primit existența de la nimeni, nici măcar de la Sine. Iar Fiul, dacă vă gândiți la Tatăl ca fiind Cauza primă, nu este fără de început deoarece principiul Fiului este Tatăl în calitate de Cauză, însă dacă vă gândiți la principiu punându-l în legătură cu timpul, atunci El este fără de început, căci Domnul timpului nu-și are început în timp. [...] Vă puteți întreba: «Dacă Fiul este născut, cum anume a fost născut?» Cel care dorește să înțeleagă mai multe și mai îndeaproape despre aceasta își va strica înțelegerea, iar în măsura în care obiectul avut în vedere transcende câmpul înțelegerii, își va pierde capacitatea de a înțelege dacă vrea să-și reprezinte obiectul în întregime și nu în mod parțial, ceea ce ar fi primejdios. Atunci când auziți naștere, nu încercați să știți despre ce fel de naștere e vorba. Când auziți că Duhul purcede de la Tatăl, nu fiți curioși cu privire la modul în care se întâmplă aceasta."

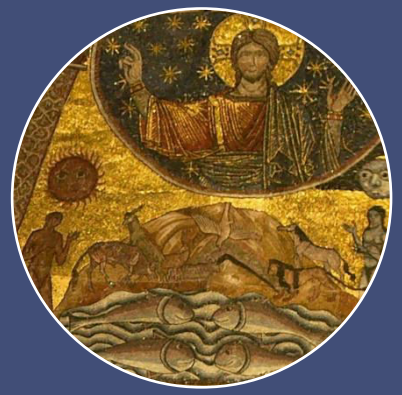

Creat

- făpturile sunt create din neființă

Puntea de legătură dintre creat și necreat:

Însuși **harul lui Dumnezeu** și *nu* rațiunea

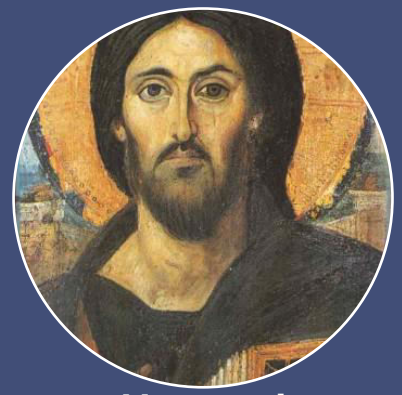

Necreat

- Ce este din esența lui Dumnezeu e necreat: Cuvântul, Sfântul Duh, harul
- Este inaccesibil cunoașterii raționale
- **Deoființă** înseamnă necreat

A trebuit să constatăm uneori, în cursul studiilor noastre privind teologia mistică a Bisericii Răsăritene, atitudinea apofatică proprie acestei gândiri religioase. După cum am văzut, negaţiile care semnalează imposibilitatea cunoaşterii lui Dumnezeu nu sunt piedici în calea cunoaşterii; departe de a fi o limitare, apofatismul ne face să depăşim toate conceptele, orice domeniu al speculaţiei filosofice. Apofatismul este o tendinţă spre plinătatea totdeauna mai mare, care schimbă cunoaşterea în necunoaştere, teologia conceptelor în contemplare, dogmele în trăire a tainelor inefabile. Apofatismul este, de asemenea, o teologie existenţială care angajează întreaga fiinţă, punând-o pe calea unirii, silind-o să-şi schimbe, să-şi transforme firea pentru a ajunge la adevărata „gnoză", care este contemplarea Sfintei Treimi. Or, „schimbarea minţii", *metanoia,* înseamnă pocăinţă. Calea apofatică a teologiei răsăritene este pocăinţa persoanei umane în faţa Dumnezeului Celui Viu (V. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit)*

4. Învățături greșite despre Sfânta Treime

a. Tatăl singur este Dumnezeu, în timp ce Fiul şi Duhul Sfânt sunt creaturi, făcute „din nimic” precum îngerii, oamenii şi lumea.
Biserica însă învaţă că Fiul şi Duhul Sfânt nu sunt creaturi, ci sunt necreaţi şi fiecare este Dumnezeu, la fel ca Tatăl.

b. Dumnezeu în El însuşi este un Dumnezeu care deseori se manifestă în diferite forme în lume: acum ca Tatăl, apoi ca Fiul şi încă odată ca Duhul Sfânt.
Biserica răspunde însă că Fiul şi Cuvântul este „dintru-nceput la Dumnezeu” (In 1,2) ca şi Duhul Sfânt şi că cele Trei persoane sunt în veci distincte. Fiul este „al lui Dumnezeu” şi Duhul este „al lui Dumnezeu”. Fiul şi Duhul nu sunt doar aspecte ale lui Dumnezeu, fără o viaţă şi existenţă proprie.

c. Dumnezeu e unul, iar Fiul şi Duhul Sfânt sunt doar nişte nume pentru raporturile pe care Dumnezeu le are cu El Însuşi. Astfel, gândul şi cuvântul lui Dumnezeu sunt numite Fiul, în timp ce viaţa şi lucrarea lui Dumnezeu sunt numite Duhul; dar în realitate nu sunt „realităţi în ele însele”, precum Fiul lui Dumnezeu şi Cuvântul lui Dumnezeu. Ambii sunt doar metafore pentru simple aspecte ale lui Dumnezeu.

Într-o astfel de învăţătură, aşadar, Fiul şi Duhul nu au nici existenţă şi nici viaţă proprie. Ei nu sunt reali, ci simple iluzii.

d. Tatăl este un Dumnezeu, Fiul este un alt Dumnezeu, iar Duhul Sfânt al treilea Dumnezeu.

Nu pot exista „trei dumnezei”, afirmă Biserica şi cu atât mai mult, nu „dumnezei” creaţi sau făcuţi. Cu atât mai puţin nu pot exista „trei dumnezei” dintre care Tatăl este mai mare şi ceilalţi mai mici. Existenţa a mai mult de un Dumnezeu sau a unor „grade de divinitate” sunt ambele contradicţii care nu pot fi apărate nici prin revelaţia divină nici prin gândire logică.

5. Apărarea învățăturii despre Sfânta Treime

- După învățătura Bisericii şi conform celei mai profunde experienţe a ei, există doar un Dumnezeu pentru că există doar un Tată.
- În Biblie, termenul „Dumnezeu”, cu câteva foarte puţine excepţii, este folosit în primul rând ca nume pentru Tatăl. De aceea, Fiul este „Fiul lui Dumnezeu”, iar Duhul este „Duhul lui Dumnezeu”. Fiul este născut din Tatăl, iar Duhul purcede de la Tatăl – ambii în aceeaşi acţiune veşnică şi atemporală a fiinţei Tatălui.
- Fiul şi Duhul sunt fiecare una cu Dumnezeu şi niciodată separaţi de El. Unitatea dumnezeiască consistă aşadar în Tatăl, cu Fiul Său şi cu Duhul Său distincţi de El însuşi şi în acelaşi timp uniţi desăvârșit cu El.
- Există un singur Dumnezeu, cu aceeași natură și ființă dumnezeiască. Ceea ce este Tatăl, sunt și Fiul, și Duhul.

- precum Tatăl este „negrăit şi necuprins cu gândul, nevăzut, neajuns, pururea fiind şi acelaşi fiind” (Dumnezeiasca Liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur), la fel şi Fiul şi Duhul sunt totuna. Fiecare atribut al dumnezeirii care aparţine lui Dumnezeu Tatăl – viață, iubire, înțelepciune, adevăr, sfințenie, putere, curăție, bucurie – aparține în același mod şi Fiului şi Duhului Sfânt. Ființa, natura, esența, existența şi viața lui Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt sunt în mod absolut şi identic una şi aceeaşi.
- Deoarece ființa Sfintei Treimi este una, voința Tatălui este una cu a Fiului şi a Duhului Sfânt. Ceea ce face Tatăl, fac şi Fiul şi Duhul Sfânt. Nu există voință şi acțiune a lui Dumnezeu Tatăl care să nu fie în acelaşi timp şi voință şi acțiune a Fiului şi a Duhului Sfânt.

- În El însuşi, în veșnicie, precum şi în lume prin creaţie, revelaţie, întrupare, răscumpărare, sfinţire şi slăvire – voința şi acţiunea Treimii sunt una: de la dumnezeiescul Tată, prin dumnezeiescul Fiu, în dumnezeiescul Duh Sfânt. Fiecare acţiune a lui Dumnezeu este o acţiune a celor Trei. Nici o persoană a Treimii nu acționează independent sau izolat de celelalte. Acţiunea uneia este acţiunea tuturor; acţiunea tuturor este acţiunea fiecăreia. Şi acţiunea dumnezeiască este în mod esenţial una.
- Deoarece fiecare persoană a Treimii este unică în raport cu celelalte, fiecare cunoaşte acelaşi adevăr şi manifestă aceeaşi iubire. Cunoaşterea fiecăreia este cunoaşterea tuturor, iubirea fiecăreia este iubirea tuturor.
- Fiecare persoană a Treimii cunoaşte şi iubeşte pe celelalte cu aceeaşi desăvârșire, cunoaştere şi iubire absolute şi nu rămâne nimic necunoscut sau neiubit din fiecare în celelalte. De aceea, dacă cunoaşterea omului, ca și creatură, poate aduce mai multe gândiri la o totală unanimitate şi dacă iubirea omului poate aduce cele despărţite împreună într-o singură inimă şi un singur suflet şi chiar un singur trup, cu cât mai mult şi desăvârșit unit trebuie să fie Unul când cunoaşterile şi iubirile sunt veșnice şi dumnezeieşti.

6. Prezența și lucrarea în timp și în veșnicie a Sfintei Treimi

- **Sfânta Treime în creație**
- Dumnezeu Tatăl a creat lumea prin Fiul (Cuvântul) întru Duhul Sfânt. Cuvântul lui Dumnezeu este prezent în tot ceea ce există, făcând ca totul să existe prin puterea Duhului. Urmând învățăturii ortodoxe, universul însuşi este o revelare a lui Dumnezeu în Cuvânt şi în Duh. Cuvântul este în tot ceea ce există, cauzând aşadar existența, iar Duhul este în tot ce există ca putere a ființei şi vieții existenței.

- **Sfânta Treime în cadrul Mântuirii**
- Cuvântul se face trup. Fiul Unul Născut se naşte ca om, Iisus din Nazaret. Iar Duhul care este în el este dat tuturor oamenilor pentru a-i face şi pe ei fii ai Tatălui într-o dezvoltare veşnică spre atingerea desăvârşirii Sale crescând mereu „la starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos.” (Ef. 4:13)
- De aceea, în Noul Testament avem desăvârşita epifanie (apariție, arătare) a lui Dumnezeu, deplina manifestare a Sfintei Treimi: Tatăl prin Fiul în Duhul către noi; şi noi în Duhul prin Fiul către Tatăl.

Sfânta Treime în Biserică

Viaţa Bisericii este viaţa oamenilor în Sfânta Treime. În Biserică toţi devin una în Hristos, îmbrăcându-se în umanitatea îndumnezeită a Fiului lui Dumnezeu. „Căci, câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat.” (Gal 3:27). Unitatea Bisericii este unitatea multora în unul, unul Trupul lui Hristos, unul templul viu al lui Dumnezeu, un om şi o familie a lui Dumnezeu.

Sfânta Treime în Sfintele Taine

Sf. Taine ale Bisericii zugrăvesc caracterul treimic al vieţii lui Dumnezeu şi a omului. Fiecare persoană este **botezată** prin Duhul Sfânt într-una singură umanitate a lui Hristos. Fiind botezată, fiecare persoană primeşte „pecetea darului Sfântului Duh” a lui Dumnezeu în mirungere (în engleză Chrismation), spre a deveni un „hristos”, adică un fiu uns de Dumnezeu să trăiască viaţa lui Hristos.

La **Cununie**, unirea celor doi într-unul face această nouă unire o reflecţie a unirii Treimice şi a unirii dintre Hristos şi Biserică. Căci familia multor persoane unite în adevăr şi iubire reprezintă cu adevărat manifestarea creată a unicei familii a Împărăţiei lui Dumnezeu şi a lui Dumnezeu Însuşi, Treimea binecuvântată.

Prin **Pocăinţă** noi renaştem la noua viaţă ca fii ai Tatălui prin harul lui Hristos şi puterea Duhului Sfânt, iertaţi şi reuniţi în adunarea lui Dumnezeu în Biserica Sa.

- Prin **Sfântul Maslu**, Duhul unge bolnavul spre a suferi şi a muri în Hristos şi astfel spre a fi vindecat şi făcut viu împreună cu Tatăl în veşnicie.

- **Preoţia** însăşi nu e nimic altceva decât manifestarea concretă în Biserică a prezenţei lui Hristos prin acelaşi Duh Sfânt, care face accesibilă tuturor oamenilor lucrarea Tatălui şi calea de veşnică comuniune cu El.

- În sfârşit, „taina tainelor”, **Sfânta Euharistie** este experienţa actuală a poporului creştin condus la comuniunea cu Dumnezeu Tatăl de puterea Duhului Sfânt prin Hristos Fiul, care este prezent în Cuvântul Evangheliei şi în Trupul şi Sângele Său, consumate în amintirea Lui. Fiecare mişcare a Sfintei Liturghii – către Tatăl prin Hristos Cuvântul şi Mielul, întru puterea Duhului Sfânt – este simbolul sacramental/tainic viu al mişcării noastre veşnice către şi dinspre Dumnezeu, Treimea Binecuvântată.

- **Sfânta Treime în viața creștinului**

Porunca cea nouă a vieţii creştinului este să fie desăvârşit „precum Tatăl vostru cel ceresc desăvârşit este.” (Mt 5:48). Adică să iubim precum Hristos Însuşi a iubit. „Aceasta este porunca Mea, să vă iubiţi unul pe altul precum Eu v-am iubit pe voi” (In 15:12) Oamenii nu pot trăi viața creştină a iubirii dumnezeieşti în urmarea desăvârşirii lui Dumnezeu fără harul Duhului Sfânt. Cu puterea lui Dumnezeu, ceea ce este imposibil pentru om devine posibil. „Căci la Dumnezeu toate sunt cu putinţă” (Mc 10:27)

Viața creştinului este viața lui Dumnezeu împlinită în om prin Duhul lui Hristos. Oamenii pot trăi precum Hristos a trăit, pot face lucrurile pe care El le-a făcut şi să devină fii ai lui Dumnezeu întru El prin puterea Duhului Sfânt. De aceea, încă odată, viața creştină este o viață treimică.

Crezul Niceo-Constantinopolitan (381 d.Hr.)

„Credem într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute. și întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut, adică din ființa Tatălui, Dumnezeu din Dumnezeu, Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut. Care pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat și S-a făcut om și a pătimit și a înviat a treia zi. și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui și iarăși va să vină să judece viii și morții. și întru Duhul Sfânt. Cei ce spun că a fost o vreme în care Fiul nu exista, că a fost creat din nimic, sau cei ce afirmă că El este de un alt ipostas sau de o altă ființă, sau care spun că Fiul lui Dumnezeu este supus schimbării și modificării, sunt excomunicați de Biserica sobornicească și apostolească."

Sfântul Atanasie cel Mare, ***Trei cuvinte împotriva arienilor (sec. IV)***

„Dacă Fiul nu e din veci împreună cu Tatăl, nu e Treimea din veci, ci mai înainte a fost monadă și S-a făcut Treime mai târziu prin adaos [...]. și iarăși, dacă Fiul nu e născut propriu al ființei Tatălui, ci a fost făcut din nimic, Treimea însăși a luat existența din nimic și a fost cândva când n-a fost. [...] Dar nu este așa; să nu fie! Treimea nu e făcută, ci este veșnică și în Treime e o singură dumnezeire și Sfânta Treime are o singură slavă. [...] Credința creștină cunoaște Treimea cea fericită ca neschimbată și desăvârșită și pururea la fel și nici n-O socotește că a avut vreodată vreo lipsă. [...] De aceea O cunoaște ca neamestecată cu cele făcute și se închină unității neîmpărțite a dumnezeirii, păzind-o astfel."

- Veniţi, popoarelor, să ne închinăm Dumnezeirii celei în trei Ipostasuri: Fiul în Tatăl, împreună cu Sfântul Duh. Căci Tatăl a născut din veci pe Fiul, Cel împreună-veşnic şi împreună pe scaun şezător; şi Duhul Sfânt era în Tatăl, preaslăvit împreună cu Fiul: o Putere, o Fiinţă, o Dumnezeire, Căreia toţi închinându-ne, zicem: Sfinte Dumnezeule, Cel ce toate le-ai făcut prin Fiul cu împreună-lucrarea Sfântului Duh; Sfinte tare, prin Care pe Tatăl am cunoscut şi prin Care Duhul Sfânt a venit în lume; Sfinte fără de moarte, Duhule Mângâietor, Cel ce din Tatăl purcezi şi în Fiul Te odihneşti, Treime Sfântă, slavă Ţie! *(stihire din slujba vecerniei la Pogorârea Duhului Sfânt)*
- https://www.youtube.com/watch?v=lFBNpXSkc-Q

Sfârșitul Cursului 2 și lui Dumnezeu slavă.

Vă mulțumesc pentru atenție.

De ce a creat Dumnezeu lumea? Relația Dumnezeu-om din perspectiva creației

Centrul Ortodox de Studii și Cercetare Dumitru Stăniloae – Paris

Curs de Teologie dogmatică

Pr. Dr. Octavian Schintee

26 aprilie 2018

De ce a creat Dumnezeu lumea? Relația Dumnezeu-om din perspectiva creației

1. Dumnezeu creatorul
2. Crearea îngerilor
3. Crearea omului

1. Dumnezeu creatorul

- În primul articol din Crez mărturisim: **Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, văzutelor tuturor şi nevăzutelor**
- Sf. Atanasie cel Mare: **Tatăl, prin Fiul, întru Duhul Sfânt, pe toate le săvârșește**
- Biserica trebuia să își clarifice poziția în raport cu teoriile rivale din acea vreme

Gnosticismul - a plecat de la premisa că lumea pe care o cunoaştem este pătrunsă de rău, ceea ce reflecta pesimismul răspândit al vremii. Dacă lumea e plină de rău, atunci e Dumnezeu cel ce a creat-o? Gnosticismul a negat că Dumnezeu era responsabil în mod direct pentru creația acestei lumi. In schimb, a susținut că lumea era creația unei alte ființe, care nu se cheamă „Dumnezeu", ci pur şi simplu „Creatorul", cel mai de jos dintre eonii (forme de manifestare a Divinității) care alcătuiau o lungă ierarhie ce-L separa pe Dumnezeu de lume. Biserica declară exact opusul: că Dumnezeu însuşi a creat lumea. Relația pe care Dumnezeu o are cu lumea este directă şi nemijlocită.

Platonism - lumea poate fi percepută ca o extensie a lui Dumnezeu sau ca un lucru pe care Dumnezeu pur şi simplu 1-a modelat şi alcătuit. Deşi a pretins că lumea a fost creată de Dumnezeu, ceea ce Platon voia să spună era că Dumnezeu a creat în sensul în care un artist creează. El are idei şi, cu materialele care-i sunt accesibile, schițează forma pe care o are în minte. Platon şi grecii antici priveau lumea ca fundamental bună, însă presupuneau că o tendință spre rău ar putea fi atribuită materiei. Cu cât coborâm mai mult în materie, cu atât ne distanțăm de perfecțiunea urmărită de Creatorul artist.

In primul secol, Filon a încercat să facă o **sinteză între intuițiile lui Platon şi cosmologia Scripturilor lui Israel**. Filon a realizat că existau probleme în ce priveşte relatarea lui Platon, deoarece presupunea că Dumnezeu era confruntat cu existența materiei ca şi cu un dat. Cine a creat materia? Filon a făcut pasul de a declara că materia este creație a lui Dumnezeu, asigurând în acest fel independența lui Dumnezeu față de ea. Însă mai era şi problema ideilor. Pentru Platon, ideile deja existau la rândul lor, astfel încât Dumnezeu le-a găsit gata făcute. Soluția lui Filon a fost să transforme ideile în gândurile lui Dumnezeu. Ideile nu erau mai presus de Dumnezeu, ci înăuntrul Lui. A decis că întreaga lume, incluzând toate ideile şi scopurile lucrurilor, îşi avea existența şi stabilitatea înăuntrul minții ***(Nous)*** lui Dumnezeu.

Filon a făcut lumea prezentă în mod necesar pentru Dumnezeu, pururea-prezentă înăuntrul Lui sub formă de ***logoi,*** gândurile lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu creează din eternitate, alături sau în interiorul lui Dumnezeu există altceva, un al doilea sine al lui Dumnezeu, care determină existența lui Dumnezeu. Urmarea este pur şi simplu că Dumnezeu nu poate fi imaginat fără lume. Este imposibil să vorbeşti despre Dumnezeu fără a vorbi despre lume în acelaşi timp. Este cu neputință să existe Dumnezeu fără ca lumea să existe împreună cu El.

Pentru a distinge învățătura Bisericii de cea a gnosticilor nu este de ajuns să spui pur şi simplu că lumea este creația lui Dumnezeu. Trebuie să mergi mai departe şi să spui că este creată **ex nihilo**, din nimic. Ideea lumii care a fost creată din nimic a fost dezvoltată de Irineu şi de Teofil al Antiohiei. In *Scrisoarea către Autolic*, Teofil spune că Dumnezeu a creat ceea ce a voit din nimic şi a creat aşa cum a dorit. Sf. Maxim Mărturisitorul separă creația de necesitate, raportând *logoii*, rațiunile lucrurilor, la voințe. O voință poate fi realizată sau poate să nu fie. Aceasta este diferența fundamentală între un gând, care este realizat fiind gând, şi o voință, care, tocmai fiindcă este o voință, nu este consecința necesară a unui gând. Chiar şi o voință care este realizată nu este realizată din necesitate. Creația este adusă la ființă deoarece Dumnezeu a voit-o, nu din pricină că a gândit-o. Întrucât provine dintr-o decizie liberă, nu este o chestiune ținând de necesitate.

Creația ex nihilo (din nimic)

Lumea nu este din eternitate. Dacă ar fi eternă, n-ar fi fost nevoie să fie creată. Dacă n-ar fi fost creată din nimic, ar însemna că a fost creată din ceva care ar avea o altă existență. Însă Biserica Creştină a respins aceste idei. A învățat că lumea nu este eternă, ci „era o vreme când nu era". Dacă lumea „nu era", nu avea existență, ce era? Era Dumnezeu. Nu era decât Dumnezeu. Aceasta este prima consecință a concepției despre creația **ex nihilo**.

Dacă lumea a ieşit din nimic şi este destinată să dispară înapoi în neant, ce existență reală are? Pot fi evitate dispariția şi moartea ei? Dacă Dumnezeu a creat o lume din nimic, acea lume este pasibilă să se întoarcă la nimic. însă Dumnezeu nu a făcut lumea cu intenția ca aceasta să dispară, ci ca să aibă viață. Propria sa natură nu îngăduie lumii să supraviețuiască.

Pe de o parte avem pe Dumnezeu, Care este viu în sine în chip veşnic. Pe de alta, avem o lume ce este fără propriile sale mijloace de viață, şi astfel fără eternitate. Nimic dinăuntrul ei nu poate da putința supraviețuirii sale permanente. Procesele disoluției şi morții noastre încep în momentul în care ne naştem. Toate legile vieții şi naturii sunt de asemenea legi ale morții. Viața şi moartea se desfăşoară în paralel. Singurul mod în care ceva creat poate transcende moartea şi deteriorarea este prin rămânerea în comuniune constantă cu Dumnezeu cel veşnic. **Dumnezeu şi lumea trebuie să fie în comuniune, şi mijlocul ales pentru această comuniune este umanitatea.**

2. Crearea îngerilor

„La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul." (Fc 1,1) => lumea creată de Dumnezeu se împarte:

a. într-o lume nevăzută, spirituală, inteligibilă şi

b. într-o lume văzută, materială.

Îngerii sunt duhuri ajutătoare, netrupeşti, înzestrate cu inteligenţă şi cu voinţă liberă.

- Sfântul Ioan Damaschin: „uşori, arzători, calzi, străbătători, grabnici spre dorul de Dumnezeu şi slujirea Lui”. Au mobilitate şi tinderea constantă spre cele de sus, care îi ţine departe de orice gând material. El îi numeşte pe îngeri şi „lumini spirituale secundare, care îşi au luminarea din lumina primară fără de început". Vieţuind în imediata apropiere a lui Dumnezeu, ei se hrănesc din lumina Sa, pe care ne-o transmit şi nouă.
- După Sfântul Isaac Sirul, Dumnezeu a creat îngerii „în afara nefiinţei, dintr-o dată", ca „lumi din locuri înalte, puteri neîngrădite, cete de serafimi de foc, înfricoşători şi iuţi, supranaturali şi puternici, înzestraţi cu puterea de a executa voinţa Celui Atotputernic în hotărârile Sale, duhuri simple, luminoase şi netrupeşti, care glăsuiesc fără să aibă gură, văd fără să aibă ochi, aud fără să aibă urechi, zboară fără să aibă aripi. [...] Ei [îngerii] sunt neobosiţi, niciodată osteniţi, mereu prompţi în mişcare, a căror intervenţie nu suferă nicicând amânare, cu înfăţişarea înfricoşătoare, cu funcţie miraculoasă, cu revelaţii nenumărate, înflăcăraţi în contemplare, aţintiţi asupra locului slavei unde se află Cel Nevăzut, fiinţele preamărite şi sfinte împărţite în nouă ordine de înţelepciunea care le-a creat pe toate. [...] Se deplasează în dâră de foc, inteligenţa le este vie, cunoştinţele miraculoase, asemănându-se cu Dumnezeu atâta cât este cu putinţă"

- Principala activitate a îngerilor este aceea de **a-L lăuda neîncetat pe Dumnezeu**. Prorocul Isaia descrie cum L-a văzut pe Domnul înconjurat de serafimi „care strigau unul către altul, zicând: «Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui»" (Isaia 6,1-3). Îngerii sunt şi mesagerii lui Dumnezeu pe lângă oameni (în limba greacă, aggelos înseamnă „mesager"): ei participă în mod activ în viața lor. Astfel, Arhanghelul Gavriil i-a vestit Fecioarei Maria că îl va naşte pe Iisus (Luca 1, 26-38), un înger al Domnului le-a binevestit păstorilor naşterea lui Mesia (Luca 2,11), îngerii îi slujeau lui Hristos în pustie (Matei 4,11), un înger din cer îl întărea pe Iisus în grădina Ghetsimani (Luca 22,43), un alt înger le-a vestit femeilor mironosițe că Iisus a înviat (Matei 18,10). Fiecare om are un înger păzitor care îl însoțeşte, îl ajută, îl ocroteşte, după cum spune Hristos însuşi (Matei 18,10).

- Nu toți îngerii sunt egali ca demnitate sau ca apropiere de Dumnezeu; există în rândul lor diverse ierarhii, subordonate unele altora. În tratatul *Despre ierarhia cerească*, atribuit lui Dionisie Areopagitul, autorul menționează trei ierarhii îngereşti, fiecare dintre ele fiind împărțită în câte trei trepte. Din prima ierarhie, cea mai înaltă, fac parte **serafimii, heruvimii şi tronurile**, celei de a doua ierarhii îi corespund **domniile, puterile şi stăpânirile**, iar celei de a treia, **începătoriile,arhanghelii şi îngerii**.

- Ierarhia îngerească se continuă, potrivit lui Dionisie Areopagitul, cu ierarhia Bisericii de pe pământ (episcopi, preoți, diaconi), care se împărtăşeşte din taina dumnezeiască prin intermediul ierarhiei cereşti. În ceea ce priveşte numărul îngerilor, referințele sunt de ordin general: „Mii de mii" şi „miriade de miriade" (Daniel 7,10). In orice caz, ei sunt mult mai numeroşi decât oamenii. Sfântul Grigorie de Nyssa vede în oaia pierdută omenirea întreagă, iar în cele 99 care nu s-au rătăcit, toată lumea îngerească.

Bunavestire. Bizanț 1301-30 (Ohrida)

O parte din îngeri, răzvrătiți împotriva lui Dumnezeu, s-au dezis de El, devenind potrivnici a tot ce e bun şi sfânt. In fruntea cetei decăzute se afla Lucifer, al cărui nume (care înseamnă, „purtător de lumină") arată că era bun la origine, dar care, după aceea, „prin voința lui liberă, s-a îndreptat de la starea lui naturală la o stare contra naturii sale şi s-a ridicat împotriva lui Dumnezeu Care l-a făcut, voind să se împotrivească Lui. El este cel dintâi care s-a depărtat de bine şi a căzut în rău". Lucifer, care mai este numit şi diavolul şi Satana, făcea parte dintr-o treaptă superioară a ierarhiei îngereşti. El a antrenat şi alți îngeri în căderea sa, după cum citim, în mod figurat, în Apocalipsă: „... şi a căzut din cer o stea uriaşă, arzând ca o făclie [...].... şi a fost lovită şi a treia parte din stele, ca să fie întunecată a treia parte a lor" (Apocalipsă 8,10-12). Unii exegeți văd în aceste cuvinte precizarea faptului că luceafărul dimineții a antrenat cu el în cădere a treia parte din îngeri.

Diavolul şi demonii au căzut deci în întuneric din propria şi libera lor voință. Toate creaturile vii şi raționale, îngeri şi oameni, au primit în dar de la Dumnezeu o voință liberă, adică dreptul de a alege între bine şi rău. Voința liberă i-a fost dată ființei vii pentru ca, prin ucenicia binelui, ea să se poată împărtăşi în mod ontologic din acest bine sau, altfel spus, pentru ca acest bine să nu rămână doar un dar primit din afară, ci să devină apanajul ei. Dacă binele ar fi fost impus de Dumnezeu ca o necesitate sau ca o fatalitate, nici o persoană vie nu ar fi putut deveni o persoană pe deplin liberă. „Nimeni nu s-a făcut vreodată bun fără voia lui", spun Sfinții Părinți. Sporind continuu în bine, îngerii ar fi trebuit să ajungă la plinătatea desăvârşirii, până la a se contopi în întregime cu Dumnezeu cel Preabun. Insă o parte dintre ei au făcut o alegere care nu a fost în favoarea lui Dumnezeu, pre-determinându-şi astfel propriul destin, precum şi destinul universului care, din momentul acela, s-a transformat într-o arenă în care se confruntă două principii opuse (deşi inegale): cel dumnezeiesc, al binelui, şi cel demonic, al răului.

Pentru gândirea creştină, **răul nu este o realitate originară**, împreună-veşnică şi egală cu Dumnezeu, ci o îndepărtare de bine, o opoziție față de acesta. Răul nu există prin el însuşi. Aşa cum întunericul sau umbra nu sunt realități independente, ci numai absență a luminii, la fel şi răul nu este decât absența binelui.

Sfântul Vasile cel Mare: „Răul nu are o existență vie şi însuflețită, ci este o stare sufletească potrivnică virtuții, din pricină că cei care nu sunt cu luare aminte asupra vieții lor se depărtează de bine. Nu căuta, dar, răul în afară de tine şi nici nu-ți închipui o natură care să fie cauza răului, ci fiecare să se recunoască pe el însuşi cauza răului care este în el.''

Dumnezeu nu a creat nimic rău: îngerii, oamenii şi lumea materială, toate acestea sunt bune şi frumoase prin natură. Însă ființele înzestrate cu rațiune (îngeri şi oameni) au primit în plus, ca posesie, **o voință liberă şi au posibilitatea de a-şi îndrepta această libertate împotriva lui Dumnezeu**, dând naştere, astfel, răului. Ceea ce s-a şi întâmplat. Luceafărul de dimineață, purtător de lumină, creat ca fiind bun la origine, şi-a folosit rău libertatea, şi-a desfigurat natura cea bună şi s-a îndepărtat de izvorul binelui.

Răul nu este nici împreună-veşnic cu Dumnezeu, nici egal cu El. Faptul că diavolul s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, devenind împăratul şi stăpânul iadului, nu înseamnă că împărăția lui va dura pentru totdeauna. Eshatologia creştină este profund optimistă şi proclamă cu putere credința în biruința finală a binelui asupra răului, a lui Dumnezeu asupra diavolului, a lui Hristos asupra lui Antihrist. „Căci gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre şi căile Mele ca ale voastre" (Isaia 55, 8).

Crearea Universului

Potrivit Bibliei, lumea văzută a fost creată de Dumnezeu în şase zile (Facerea 1). Cum ar trebui să înțelegem aceste „zile"? Este greu să ne închipuim că ar fi vorba de şase zile obişnuite, şi numai pentru că ziua depinde de soare, iar acesta nu a apărut decât în a patra zi. în limbajul biblic, cuvântul „zi" desemnează, după cum am observat mai sus, un interval de timp ce poate avea o durată foarte lungă.

Spre exemplu, David numeşte cei patruzeci de ani de traversare a deşertului dintre Marea Roşie şi Țara Canaanului de către evrei „ziua ispitirii în pustiu" (Psalmi 94, 9). într-un alt psalm, el spune: „Că o mie de ani înaintea ochilor Tăi sunt ca ziua de ieri" (Psalmi 89,4). Iar Sfântul Apostol Petru scrie că „o singură zi înaintea Domnului este ca o mie de ani şi o mie de ani ca o zi" (II Petru 3,8). Pe de altă parte, nu se spune despre a şaptea zi „şi a fost seară şi a fost dimineață", cum se spune despre celelalte zile, de unde putem trage concluzia că cea de-a şaptea zi nu este încă sfârşită şi se prelungeşte încă şi în prezent. „A opta zi" era numele dat odinioară de creştini veacului ce va să fie şi împărăției cerurilor. Toate acestea sugerează că cele şase zile ale creației reprezintă şase etape succesive ale acesteia, care se desfăşoară în mod progresiv

Primele cuvinte din Biblie sunt **„la început".** Dumnezeu creează timpul, însă „începutul" timpului, cum spune Sfântul Vasile cel Mare, nu este încă timpul însuşi. Începutul este acel prim şi scurt moment care uneşte viața creată cu veşnicia, fiindcă din momentul în care timpul va începe să se scurgă, universul va trebui să se supună legilor lui, potrivit cărora trecutul deja nu mai este, viitorul nu este încă, iar prezentul are o durată imperceptibilă, care se scurge extrem de repede, care acum începe şi acum se şi sfârşeşte. Chiar dacă timpul pare simultan cu universul, această scurtă durată a „începutului", atunci când timpul nu exista încă, iar universul urma să se nască, este ca o garanție că existența creată s-a unit cu veşnicia şi că va veni o zi în care istoria sa, odată ajunsă la deznodământ, va fi reintegrată în veşnicie. Căci veşnicia este absența timpului, iar în afara timpului nu poate exista decât ceea ce este dincolo de existență şi neexistență.

Adus de cuvântul creator al lui Dumnezeu de la neexistență la existența temporală, universul nu va dispărea la sfârşitul timpului, nu se va cufunda în neant, ci se va uni cu ceea ce este dincolo de existență şi va intra în veşnicie. Cu privire la crearea universului înscris în timp, Platon scrie că timpul s-a născut odată cu cerul, pentru ca fiind născuți împreună, să se şi dizolve împreună, dacă vreodată va trebui să se dizolve. însă Biblia vorbeşte despre „începutul" care era înainte de timp, şi dacă intervine momentul „disoluției", universul va rămâne. Timpul, icoană a veşniciei (prototipul timpului a fost natura cea veşnică, scria Platon), se transfigurează în veşnicie, iar universul, în împărăția veacului ce va să fie.

- „La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul. Şi pământul era netocmit şi gol. întuneric era deasupra adâncului şi Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor." (Facerea 1, 1-2) Potrivit altor traduceri mai vechi ale Bibliei, pământul reprezenta o întindere „goală şi de dimensiuni infime" (versiunea lui Teodotion), un „gol de nedefinit" (versiunea lui Simah), adică o materie primordială informă, pornind de la care trebuia creată lumea. „Pământul" din ziua cea dintâi este, potrivit expresiei mitropolitului Filaret al Moscovei, „un hău uluitor", o materie originară haotică, ce conținea în sine garanția frumuseții, a armoniei lumii care urma să fie creată, „întunericul" şi „deasupra pământului" subliniază absența organizării materiei care nu se vede, iar „apele", plasticitatea ei. Despre Duhul Sfânt se spune că „Se purta" deasupra apelor. Intr-un alt pasaj al Bibliei, acest verb desemnează zborul unei păsări deasupra unui cuib în care i se află puii: „întocmai ca vulturul care îndeamnă la zbor puii săi şi se roteşte pe deasupra lor, întinzându-şi aripile, a luat pe Israel şi 1-a dus pe penele sale" (Deuteronomul 32,11). în acest fel Duhul Sfânt ocrotea şi însufleția materia, „purtându-se" deasupra ei şi insuflându-i „suflare de viață".

- „Şi a zis Dumnezeu: «Să fie lumină!» Şi a fost lumină." (Facerea 1,3) Lumina din ziua cea dintâi nu este lumina soarelui sau a lunii, care au apărut în ziua a patra, ci lumina dumnezeiască care se reflectă asupra ființei create. „A văzut" şi „a zis" sunt antropomorfisme cu un sens foarte profund. Cuvântul „a zis" desemnează acțiunea Cuvântului divin, unul dintre ipostasurile Sfintei Treimi, iar „a văzut" vizează conştientizarea şi finalitatea procesului creator, satisfacția artistului de a şti că universul creat de El este cu adevărat frumos.

In cea de a doua zi, Dumnezeu a făcut „cerul", întinderea solidă, stabilă şi fermă, tăria. în ziua a treia, a făcut uscatul şi apele de sub cer şi le-a despărțit. în ziua a patra, Dumnezeu a făcut soarele, luna şi ceilalți luminători: din acest moment s-a pus în mişcare mecanismul zilei, succesiunea regulată dintre zile şi nopți. în ziua a cincea, la porunca divină, elementul acvatic a dat naştere la peşti şi la reptile, iar elementul aerian, la păsări. în sfârşit, în ziua a şasea, apar animalele şi omul.

Biblia nu urmăreşte să ofere o perspectivă ştiințifică referitoare la originea universului. Autorii istorisirilor biblice folosesc adesea un limbaj metaforic şi simbolic şi se bazează pe cunoştințele ştiințifice din vremea lor. Aceasta nu diminuează în nici un fel impactul Bibliei ca fiind cartea prin care Dumnezeu Se adresează omenirii şi Se revelează în toată puterea Sa creatoare.

3. Crearea omului

Omul este încununarea creației, culmea procesului creator al celor trei Persoane ale Sfintei Treimi. înainte de a-1 crea, Acestea Se pun de acord: „Să facem om după chipul şi după asemănarea Noastră" (Facerea 1, 26). „Sfatul dinainte de veci" al Celor Trei era necesar nu numai pentru că omul se naşte în condiția unei ființe superioare, înzestrată cu rațiune şi voință, domnind peste toată lumea cea văzută, dar şi pentru că, fiind întru totul liber şi independent de Dumnezeu, el avea să nu respecte porunca, să cadă din frumusețea paradiziacă şi numai jertfa de pe cruce a Fiului lui Dumnezeu putea să-i deschidă, în sens invers, drumul spre Dumnezeu. Concepând planul de creare a omului, Dumnezeu cunoaşte soarta sa viitoare, căci nimic nu este ascuns privirii Sale: El vede viitorul, aşa cum vede şi prezentul.

Sfântul Ioan Damaschin stabileşte diferența dintre „preştiința" lui Dumnezeu şi „predestinare": „Dumnezeu ştie totul dinainte, dar nu le predestinează pe toate. Cunoaşte mai dinainte pe cele ce sunt în puterea noastră, dar nu le predestinează. El nu voieşte să se facă răul şi nici nu forțează virtutea". Astfel înțeleasă, preştiința lui Dumnezeu nu este o fatalitate care predetermină destinul omului. Nu era „scris" că Adam va cădea în păcat; aceasta nu depindea decât de libera sa voință. Dumnezeu cunoaşte dinainte momentele în care păcătuim, însă preştiința Sa nu ne scuteşte în nici un fel de responsabilitatea păcatului. In plus, mila Sa este atât de mare încât Se arată gata dinainte să Se ofere pe Sine ca jertfă pentru a-i răscumpăra pe oameni de urmările păcatului. Dumnezeu l-a plămădit pe om din „țărână din pământ", adică din materie. Omul este astfel carne din carnea pământului, din care l-au modelat mâinile lui Dumnezeu. Dumnezeu a suflat peste el suflare de viață şi omul „s-a făcut ființă vie" (Facerea 2, 7). Ieşit din „lutul" pământului, omul primeşte un principiu divin, ca arvună a unirii sale cu viața divină: „Făcându-l pe Adam după chipul şi asemănarea Sa, prin această suflare de viață, Dumnezeu a sădit în el harul, cunoaşterea şi lumina Preasfântului Duh". „Suflarea de viață" poate fi interpretată ca fiind Duhul Sfânt („suflarea", ca şi „duhul" sunt desemnate în limba greacă a Bibliei prin acelaşi cuvânt, pneuma).

Prin însuşi actul creației, omul devine părtaş la dumnezeire şi încă din acel moment se deosebeşte în modul cel mai hotărâtor de toate celelalte ființe vii: nu numai că ocupă locul cel mai înalt în ierarhia lumii animale; în acelaşi timp, pentru acestea, este un semizeu". Sfinții Părinți se referă la om ca la un „intermediar" între lumea văzută şi cea nevăzută, o „îmbinare" a acestora. În continuitatea filosofilor antici, ei îl numesc cu termenul de „**microsmos**", o lume mică, un univers de dimensiuni reduse, ce reuneşte în persoana lui întreaga lume creată.

După **Sfântul Vasile cel Mare**, omul a primit puterea de a stăpâni asemenea îngerilor, iar modul lui de viață îl făcea asemenea arhanghelilor. Aşezat în centrul lumii create, îmbinând în el principiile duhovniceşti şi trupeşti, el ocupa într-o oarecare măsură o poziție superioară aceleia a îngerilor. Voind să scoată în evidență măreția omului, Sfântul Grigorie de Nazianz 1-a numit „un dumnezeu creat". Zidindu-l pe om după chipul şi asemănarea Sa, Dumnezeu a creat o ființă chemată să devină un dumnezeu.

Om - Înger

Ep. Kallistos Ware: „Potrivit viziunii ortodoxe despre lume, Dumnezeu a stabilit două niveluri în lucrurile create: mai întâi, nivelul «noetic», spiritual sau intelectual, apoi nivelul material sau trupesc. La nivelul «noetic», Dumnezeu a aşezat îngerii, care nu au trup material. La nivelul material sau trupesc, a aşezat universul fizic: galaxiile, stelele şi planetele, precum şi diferitele tipuri de existență: minerală, vegetală şi animală. Numai omul există în ambele niveluri. Prin duh sau intelectul spiritual, el participă la lumea «noetică» şi este tovarăşul îngerilor. Prin trupul şi sufletul său, se mişcă, simte şi gândeşte, mănâncă şi bea [...]. Firea noastră omenească este, aşadar, mult mai complexă decât firea îngerească şi înzestrată cu posibilități mult mai bogate. Din această perspectivă, omul nu este inferior îngerilor, ci superior acestora [...]. Omul se găseşte în centrul creației divine. Făcând parte din împărăția noetică, precum şi din împărăția materială, el este imaginea, oglinda întregii creații. Imago mundi. O mică lume, un microcosmos. Toate lucrurile create se regăsesc în el [...]. Sfântul Irineu a spus: slava lui Dumnezeu este omul cel viu. Persoana omenească reprezintă centrul operei lui Dumnezeu".

- Crearea omului - sec XVI, Solvicegodsk, Rusia

Chip şi asemănare

„Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu 1-a făcut; a făcut bărbat şi femeie." (Facerea 1, 27) O monadă solitară, egocentrică, nu are capacitatea de a iubi, de aceea Dumnezeu nu creează o ființă unică, ci un cuplu, pentru a face ca iubirea să domnească peste creaturile Sale. Însă iubirea din interiorul unui cuplu nu exprimă încă deplinătatea iubirii, deoarece cuplul este supus acțiunii a două principii opuse, teza şi antiteza, ce trebuie să-şi găsească împlinirea într-o sinteză. Această sinteză a cuplului omenesc se înfăptuieşte cu naşterea unui copil: în familia pe deplin împlinită, alcătuită din soț, soție şi copil, se reflectă iubirea divină cea în trei ipostasuri. Acesta este motivul pentru care Dumnezeu zice: „Creşteți şi vă înmulțiți" (Facerea 1, 28).

Nu putem să nu observăm existența unui paralelism între alternanța singularului cu pluralul folosit în Biblie atunci când este vorba despre Dumnezeu („să facem om după chipul şi după asemănarea Noastră" - „şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său") şi aceeaşi alternanță folosită atunci când este vorba despre om („1-a făcut" - „i-a făcut"). Acest procedeu permite sublinierea unității genului omenesc în totalitatea sa, individualizând ipostasul fiecărei persoane concrete. „Dumnezeu este în acelaşi timp o Natură şi trei Persoane; omul este în acelaşi timp o natură şi o multitudine de persoane. Dumnezeu este consubstanțial şi întreit ca ipostasuri, omul este consubstanțial şi multiplu ca ipostasuri.

Tema chipului şi a asemănării cu Dumnezeu este una dintre temele de bază ale antropologiei creştine; toți primii scriitori creştini au dezbătut-o în lucrări mai mult sau mai puțin importante. Deja Platon scria că Dumnezeu a făcut ființele vii prin reproducerea naturii modelului lor. Filon din Alexandria spunea despre om că a fost creat după imaginea unui model ideal. Cuvântul grec „imagine" (eikon, din care provine şi „icoană") înseamnă „portret" sau „efigie", adică o operă concepută după un model (prototypos, „imagine originală", „prototip"), înzestrată cu o asemănare față de acest model, fără a se identifica totuşi, în natura sa, cu acesta.

Sfinții Părinți percepeau trăsăturile chipului dumnezeiesc în natura omului, creată ca fiind rațională şi spirituală, în calitatea lui de a fi înzestrat cu rațiune (în limba greacă, *zoon logikon*). „Am fost făcuți după chipul Ziditorului; avem minte şi cuvânt care ne completează firea", scrie Sfântul Vasile cel Mare. Şi trupul omenesc face parte din chipul divin? Sfântul Ioan Hrisostom consideră că nu. Cu toate acestea, după Fotie, patriarhul Constantinopolului, trupul, ca orice altă creație a lui Dumnezeu, poartă pecetea Creatorului lui: „Trupul omenesc, asemenea sufletului, este opera artistică voită de providența dumnezeiască binefăcătoare şi plină de iubire pentru om".

Se consideră că, în om, chipul lui Dumnezeu constă în voința sa liberă şi capacitatea de a alege. Dumnezeu 1-a creat pe om în mod cu totul liber: în iubirea Sa, El nu vrea să-1 constrângă nici să facă binele, nici să facă răul. La rândul Său, El aşteaptă de la om nu o ascultare oarbă, ci o iubire ca răspuns la iubirea Sa. Numai fiind liber, omul se poate asimila lui Dumnezeu prin iubirea sa pentru El.

Se spune că trăsăturile chipului lui Dumnezeu se percep în nemurirea omului, în poziția sa dominantă din cadrul naturii, precum şi în aspirația lui înnăscută în a face binele. Tațian Asirianul îl numeşte pe om „chip al nemuririi divine", iar Sfântul Macarie Egipteanul spune că Dumnezeu a creat sufletul după imaginea virtuții Duhului, aşezând în el legea virtuților, rațiunea, cunoaşterea, înțelepciunea, credința, iubirea şi alte virtuți ale Duhului.

În sfârşit, capacitățile creatoare ale omului amintesc, de asemenea, de capacitățile creatoare ale însuşi Autorului tuturor lucrurilor. Dumnezeu este Cel care „lucrează", acționează: „Tatăl Meu până acum lucrează; şi Eu lucrez" (Ioan 5,17). Omul a primit, la rându-i, porunca de a „lucra" grădina paradisului (Facerea 2, 15), adică de a se strădui să împlinească această lucrare. Omul nu poate să facă să izvorască ceva ex nihilo („din neant"), însă el poate exploata materialele făcute de Creator pe care i le furnizează pământul, peste care este domn şi stăpân. Lumea are mai puțină nevoie de a fi modificată de om, decât are omul de a-şi pune în aplicare forța creatoare pentru a se identifica cu Dumnezeu.

Unii dintre Sfinții Părinți fac diferența între „chip" şi „asemănare". Pentru ei, chipul este ceea ce a primit omul în darde la Dumnezeu de la origini, iar asemănarea, ceea ce are el drept vocație să dobândească în urma unei vieți virtuoase: „După chipul" „indică rațiunea şi liberul arbitru", iar „după asemănarea" „arată asemănarea cu Dumnezeu în virtute, atât cât este posibil". Omul trebuie să-şi realizeze toate aceste capacități „lucrând" lumea, cultivând-o, prin lucrurile create de el, în virtute, în iubire, pentru a-şi desăvârşi asemănarea cu Dumnezeu, deoarece, după cum scrie Sfântul Grigorie de Nyssa, scopul vieții virtuoase este asemănarea cu Dumnezeu.

Suflet și trup

- Sfinţii Părinţi afirmă că sufletul şi trupul nu sunt elemente eterogene, asociate cu un individ pe o perioadă nedeterminată, ci atribuite în mod simultan şi pentru totdeauna în actul creaţiei; sufletul este „logodit" cu trupul şi rămâne legat inseparabil de el. Numai în unirea dintre suflet şi trup se manifestă persoana-ipostas în toată plinătatea ei, ceea ce nu poate împlini nici sufletul singur, nici numai trupul, separate unul de celălalt.
- Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful: Căci ce este omul, dacă nu o fiinţă raţională, făcută din suflet şi din trup? Poate sufletul singur să fie considerat o persoană? Nu [...]. Dar trupul, putem spune că el desemnează persoana? Nu [...]. Numai o fiinţă care le reuneşte pe amândouă se numeşte persoană.
- Legătura indisolubilă dintre suflet şi trup este numită de Sfântul Grigorie de Nyssa „cunoaştere", „prietenie" şi „iubire", care supravieţuiesc chiar şi după moarte: După despărţirea de trup, se păstrează în suflet anumite semne care mărturisesc cum că noi am format înainte o unitate, un întreg; ne-o dovedeşte dialogul purtat de Hristos în legătură cu iadul, în care, după ce trupurile au fost aşezate în mormânt, sufletele păstrează un semn oarecare trupesc, prin care au putut fi recunoscuţi atât Lazăr, cât şi bogatul. De aceea nu-i greu de crezut că are loc o reîntoarcere a trupurilor în viaţă la ceea ce au avut înainte.
- Sf. Ioan Gură de Aur: „Mulţi păgâni şi eretici tăgăduiesc chiar că trupul ar fi fost făcut de Dumnezeu. într-adevăr ei, socotind murdăriile, sudoarea, lacrimile, trudele, suferinţele şi celelalte neajunsuri ale trupului, spun că acesta nu e vrednic de a fi zidit de Dumnezeu [...]. Dar nu-mi pune înainte pe omul acesta căzut, lipsit de cinste, osândit; dacă vrei să afli ce fel de trup ne-a plăsmuit Dumnezeu la început, să mergem în rai să vedem pe om aşa cum a fost la început."

- Despre lupta dintre trup şi duh, **Sfântul Apostol Pavel** scrie: „Trupul pofteşte împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului” (Gal 5,17) - trupul cel carnal este întotdeauna păcătos, frământat de patimi şi de vicii, şi nu trupul în înţelesul lui obişnuit. Când se vorbeşte despre mortificarea trupului, a cărnii, este avută în vedere zdrobirea tendinţelor păcătoase şi a „poftelor trupeşti", şi nu un dispreţ faţă de trupul ca atare. Idealul creştin nu constă în înjosirea cărnii, a trupului, ci în curăţirea şi eliberarea lui de urmările căderii, în redobândirea purităţii lui originare şi în a-l face demn de modelul său dumnezeiesc.
- Principiul spiritual din om este tradus cel mai adesea prin cuvântul **„suflet" (psyche).** În Biblie, acest cuvânt este folosit uneori pentru a desemna orice fiinţă vie în general (Facerea 2, 9), iar în alte cazuri, un principiu vital sau o sursă de viaţă lăuntrică a cărnii (Fc 9, 4) sau chiar sângele unei fiinţe vii (Lev 17,11) şi, destul de des, chiar însăşi viaţa omului (Fc 19,17). în Psalmii lui David, sufletul este evocat adesea ca un principiu imaterial intern al omului: „însetat-a de Tine sufletul meu, suspinat-a după Tine trupul meu" (Ps 62, 2).
- Sf. Atanasie cel Mare: „**Sufletul** este o esenţă, o fiinţă înzestrată cu raţiune, netrupească, neschimbată şi nemuritoare". Sfântul Grigorie de Nyssa completează: „Sufletul este o fiinţă creată, dăruită cu viaţă şi înzestrată cu gândire, care de la sine insuflă trupului organic şi sensibil puterea de viaţă". În aceste două definiţii, sufletul este numit fiinţă (ousia), deci el nu reprezintă numai o funcţie a trupului, capacităţile acestuia, sentimentele, manifestările lui, ci *posedă o existenţă independentă.*
- **Mintea - Nous** (adj. noetic) este ochiul sufletului. Aşa cum sufletul omului este creat de Dumnezeu, sufletul omului este inteligent şi noetic. Sfântul Talasie scrie că Dumnezeu a făcut fiinţele "cu darul de a primi Duhul şi a-L cunoaşte pe El; El a adus la existenţă simţurile şi percepţia senzorială pentru a sluji acestor fiinţe. Noţiunea de **„inimă" (kardia)** ocupă un loc special în gândirea Sfinţilor Părinţi, care o consideră mai mult decât un simplu organ al trupului, ca fiind centru al vieţii duhovniceşti şi mistice a persoanei umane, sălaş al prezenţei divine şi al harului lăuntric.

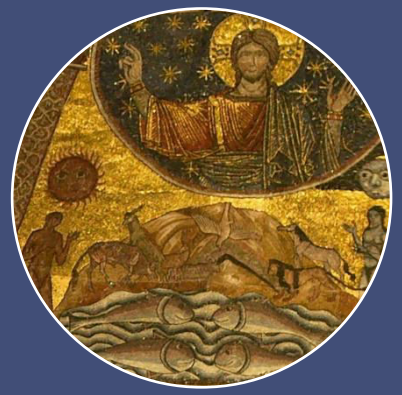

Creat

- făpturile sunt create din neființă

Puntea de legătură dintre creat și necreat:

Însuși **harul lui Dumnezeu** și *nu* rațiunea

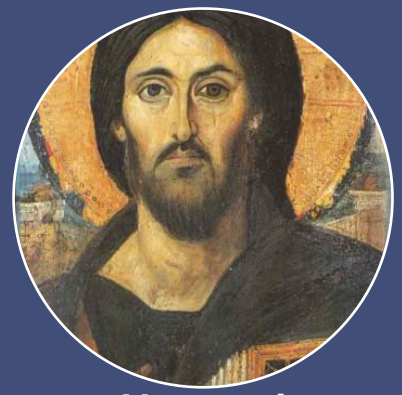

Necreat

- Ce este din esența lui Dumnezeu e necreat: Cuvântul, Sfântul Duh, harul
- Este inaccesibil cunoașterii raționale
- **Deoființă** înseamnă necreat

- **Comuniunea cu Dumnezeu este scopul creației omului.** De ce l-a ales Dumnezeu pe om pentru comuniune mai degrabă decât pe orice altă ființă? întrucât trupul său este alcătuit din toate elementele materiale, omul este legat de toată creaţia, şi toată creaţia are o participare în om. Datorită legăturii reprezentate de trupul omenesc, întreaga lume creată poate să ajungă în comuniune cu Dumnezeu şi să primească viaţă din acea comuniune. Dacă Dumnezeu ar fi ales puterile netrupeşti, îngerii, nu ar fi fost loc în această comuniune pentru lumea materială.
- Omul a fost creat la sfârşitul întregii creaţii, astfel încât să aducă toate cele create la Dumnezeu cel necreat şi să le unească într-o relaţie permanentă. Atunci când lumea creată este în relaţie cu Dumnezeu cel necreat şi veşnic, viaţa sa nu va ajunge la un sfârșit; această relaţie nu-i va permite să moară. Creaţia omului îi conferă creaţiei sensul ei.
- motivul pentru care omul are libertate. De ce Dumnezeu nu a făcut lucrurile într-un asemenea fel, încât acest proiect să nu dea greş? Ce s-ar fi întâmplat dacă Dumnezeu ar fi făcut lucrurile în mod diferit? Dacă omul ar fi fost creat fără libertatea de a alege sau a refuza, această unire ar fi avut loc întrucât lumea n-ar fi fost capabilă s-o evite. Însă Dumnezeu nu a intenţionat pentru lume o relaţie care să facă libertatea imposibilă. El a creat lumea ca pe o entitate cu totul distinctă de Sine, nu astfel încât să poată funcționa ca un mecanism mânat de propria Sa necesitate, ci astfel încât să aibă propria sa independenţă reală şi să lucreze din propria voie liberă, aşa cum o face şi Dumnezeu.
- Tot ceea ce există întrucât este chemat la existenţă de voinţă este numit de Părinţi „creat". Ei numeau pe cel ce a existat dintotdeauna, orice ar fi fost, şi care nu îşi datorează existenţa sa nici unei alte voinţe, „Necreatul".

Căderea. Consecințe

- omul a ajuns să creadă că ar putea stăpâni creația ca şi cum ar fi creat-o el însuşi. El a ridicat natura împotriva lui însuşi, creând astfel un conflict, şi, întrucât omul nu mai era în armonie cu ea, natura a devenit o cauză de suferință pentru el.
- omul a atribuit naturii trăsăturile care îi aparțin lui Dumnezeu. întrucât conflictul cu natura l-a făcut pe om să realizeze că este mult mai slab, a început să se creadă pe sine inferior naturii. Impresionat de ele, a început să divinizeze forțele naturii şi apoi să le îmblânzească, astfel încât idolatria a devenit o altă urmare a căderii omului. În conflictul său cu natura, el a privit-o pe aceasta ca pe un zeu sau chiar ca pe mulți zei.
- Noul Testament înțelege veşnicia pur şi simplu ca viață, fără moarte sau vreo altă întrerupere. Atunci când viața pe care o trăim acum într-un mod fragmentar este reînnoită de Dumnezeu, astfel încât să continue fără limită, viața va fi veşnică. Timpul, istoria şi întregul curs al lumii materiale sunt aspecte pozitive ale creației, şi veşnicia este timpul răscumpărat pentru noi de Dumnezeu

- Atunci când a refuzat relația cu Dumnezeu, omul a rămas iremediabil expus procesului disoluției. Omul a fost amăgit, şi a continuat să fie amăgit, spre a crede că este viu, când procesele disoluției continuă să lucreze înăuntrul lui şi curând îi vor pune capăt. Omul este tentat să creadă că, dacă ar avea la dispoziție mai mult timp sau mai multe resurse, s-ar putea statornici pe sine, ajungând permanent. Însă am greşi dacă am gândi că veşnicia poate fi asigurată prin procesele istoriei, că dacă ne-ar fi dat un pic mai mult timp am putea atinge veşnicia şi permanența. Putem crede aceasta numai dacă suntem orbi față de procesele morții şi dacă ignorăm faptul că toate ființele se uzează şi mor. Unii încearcă să se confrunte cu problema aceasta transferând întrebarea de la supraviețuirea individului la supraviețuirea umanității ca întreg. Dogmatica creştină trebuie totuşi să ia în foarte serios amenințarea la adresa existenței noastre. Trebuie să insiste asupra faptului că moartea fiecărei persoane în parte este o ofensă şi să spună în mod limpede că făptura a devenit captivă morții.

Sfârșitul Cursului 3 și lui Dumnezeu slavă.

Vă mulțumesc pentru atenție.

Hristos a fost un om. Dar este și Dumnezeu? Iubirea veșnică a lui Dumnezeu față de om

CENTRUL ORTODOX DE STUDII ȘI CERCETARE „DUMITRU STĂNILOAE” – PARIS
PR. DR. OCTAVIAN SCHINTEE
CURS DE TEOLOGIE DOGMATICĂ
7 MAI 2018

Vom discuta despre…

- Ce este HRISTOLOGIA?
- Bazele biblice ale Hristologiei – Vechiul Testament și Noul Testament
- Cine este Hristos? Sinoadele Ecumenice și dogma hristologică

Ce este HRISTOLOGIA ?

- etimologie: „învățătura sau discuția despre (Iisus) Hristos”.
- Mesia – mashiah (ebr.) – Unsul (lui Dumnezeu)
- Iisus Hristos – adică: Iisus e Unsul lui Dumnezeu, Mântuitorul.

Baze biblice – Vechiul Testament

- Cine este Iisus după VT?
- Experiențe și speranțe de mântuire în VT
- Speranța mesianică în sens larg

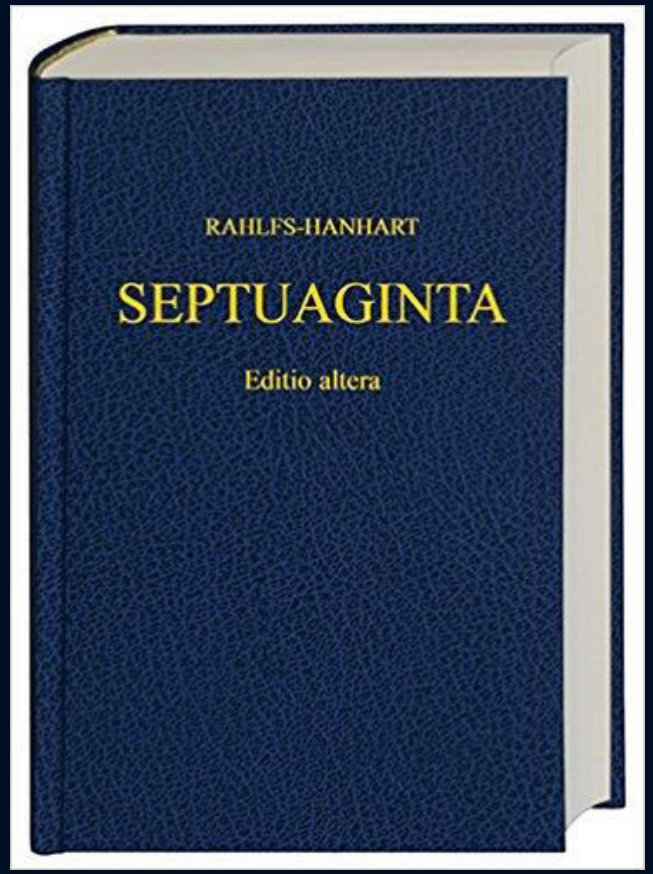

Cine este Iisus după VT?

- Iisus este un evreu, crescut în tradițiile poporului evreu și de neînțeles în afara lor, chiar dacă El le încalcă. Credința lui Israel în Dumnezeul unic și viu este și credința Sa. Ucenicii Săi și primii creștini – provin dintre evrei. Ei au citit istoria Sa „după Scripturi”, adică în tradiția credinței și a speranței lui Israel, chiar dacă ulterior au fost constrânși să o reinterpreteze.

- Creștinismul nu poate fi despărțit de Persoana lui Iisus Hristos, el constă în această Persoană, în ceea ce aflăm din spusele Lui și putem cunoaște din viața Sa. În El, creștinismul și Biserica nu își au doar originea, ci și centrul și temelia permanente: 1 Cor 3:11 - o altă temelie nu poate nimeni să pună în afara celei puse, care este Iisus Hristos.

- Credința creștină este așadar credința în Iisus Hristos, orientarea spre și relația cu El, mărturisirea de credință în El. El reprezintă calea către Dumnezeu și către Mântuire (FA 4:12 - și întru nimeni altul nu este mântuirea, căci sub cer nu este dat între oameni nici un alt nume întru care noi trebuie să ne mântuim”; In 14:6 - Iisus i-a zis: „Eu sunt Calea, Adevarul si Viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine.” Calea, așadar, nu ținta.

- Hristologia modernă are astfel sarcina de a reconstrui și a face cunoscut adevăratul conținut și semnificație a istoriei persoanei lui Iisus. Ea trebuie să evidențieze continuitatea credinței în Iisus Hristos și să vorbească de El ca Mântuitorul lumii în contextul problemelor existențiale actuale. Ea nu poate înlocui evident relația fiecăruia dintre noi cu Hristosul viu, descoperit înainte de toate în Tainele Bisericii Ortodoxe, dar ajută în mod decisiv la cunoașterea credinței celei adevărate și la desfășurarea unei misiuni ortodoxe roditoare într-o lume eterodoxă.

Experiențe și speranțe de mântuire în VT

Ebraismul a înțeles întotdeauna răscumpărarea ca pe un eveniment care are loc în public, pe scena istoriei și în mijlocul comunității, pe scurt, ca eveniment care se verifică în mod decisiv în lumea vizibilului și care, fără această apariție în sfera vizibilului, nu poate fi conceput.

Pentru Israel, nu există mântuire care să nu implice creația. Mântuirea e înainte de toate buna reușită a creației și a vieții. Pierzania constă în lipsa de condiții de viață colective și individuale indispensabile (sănătate, subzistență economică, pământ, urmași, pace, libertate, drept, acces nelimitat la Dumnezeu), în timp ce mântuirea constă în plinătatea acestor bunuri pământești, primite ca daruri ale lui Iahve care, prin ele, se adresează personal oamenilor. Iahve, experimentat ca Dumnezeul viu - 1 Rg 17:16 - La urma urmelor, cine-i acest netăiat-împrejur care a ocărât oștirea lui Dumnezeu cel viu? Ps 41:2 - Însetat-a sufletul meu de Dumnezeu cel tare, cel viu, era pt Israel „izvorul vieții” Ps: 35:9 - Că la Tine este izvorul vieții – deci, și ca izvorul mântuirii.

- Cine trăiește în comuniune cu Iahve va primi de la el o viață binecuvântată și plină, care nu va fi curmată nici măcar de moarte, care devine în schimb maturitatea deplină: Iv 5:26 - Către mormânt veni-vei ca grâul copt la vreme și secerat, ca snopul la vreme strâns din holdă
- La începutul secolului II d.H., Sfântul Ignatie Teoforul, condamnat la moarte și călătorind în lanțuri spre Roma, unde avea să fie sfâșiat de lei în arenă, scria într-o epistolă: „Sunt grâu al lui Dumnezeu și sunt măcinat de dinții fiarelor, ca să fiu găsit pâine curată a lui Hristos”.

Destul de târziu Israel începe să distingă mai clar între o asemenea viață pământească fericită și relația cu Dumnezeu. Astfel, cele două lucruri nu mai coincid: comuniunea cu Dumnezeu este adevărata fericire și mântuire (ex: Ps. 62:3 - Că mila Ta e mai bună decât viața; buzele mele Te vor lauda), pe care nici moartea nu o poate distruge

Răscumpărarea se află, de asemenea, pe scena istoriei. Israel își povestește istoria ca pe una plină de experiența lui Dumnezeu și de acțiunea Sa răscumpărătoare. Răscumpărarea este deci înțeleasă ca o eliberare în sens real, corporal, social și economic al termenului și nu privește deci în nici un fel, cel puțin la început, viața de apoi.

- **Speranța mesianică în sens larg** avea să caute spre o monarhie davidică reînnoită, nu spre o singură figură irepetabilă. Ea se orienta de asemenea către un sacerdoțiu reînnoit și la un cult al templului plăcut lui Iahve sau către un profetism mesianic. Dezamăgită de instituție, speranța aceasta căuta altceva. Niciun rege-mesia pământean nu mai putea fi de folos în complicata istorie a lumii; Dumnezeu însuși trebuia să anunțe judecata și mântuirea și să pună un nou început radical: rapid și fără colaborarea cu omul.

Dn 2:34 - Te-ai uitat până când o piatra tăiată din munte, nu de mână, a izbit chipul peste picioarele de fier și de lut si le-a sfărâmat de istov; viziunea lui Daniel din cap 7, 1-8: apare aici Fiul Omului - 11„. . . Cineva ca Fiul Omului”, ceea ce înseamnă ca Acesta îi era cunoscut (deja revelat) lui Daniel. Aici expresia „Fiul Omului” are o cu totul alta conotație decât „fiul omului” din profețiile lui Iezechiel; Personajul Îi este foarte apropiat Celui-Vechi-de-Zile, Care Îi conferă stăpânirea finală asupra întregului pământ; nu e greu de perceput profeția mesianică asupra lui Iisus Hristos, Cel ce singur Își va spune „Fiul Omului”: deși Fiul lui Dumnezeu, El aparține umanității prin firea acesteia, asumată la întruparea din Sfânta Fecioara Maria.

Noul Testament

- Activitatea lui Iisus se poate încadra destul de precis în cronologia generală – nașterea Sa (și a lui Ioan Botezătorul) se petrece (Lc 1:5 și Mt 2) în timpul regatului lui Irod (+ 4 î. Hr.).
- Cunoaștem numele părinților Maria și Iosif și aflăm despre „frații” (rudele) lui Iisus. A desfășurat activitatea publică cca în anii 28-30, începând-o pe când avea cca 30 de ani.

- Către anul 30 fu executat pe cruce în fața porților Ierusalimului, sub procuratorul roman Ponțiu Pilat, într-o vineri. Activitatea Sa a început în părțile Palestinei locuite de evrei, în special în Galileea și a evitat orașele elenistice, ex. Seforis, aflate la mică distanță de patria sa, Nazaret.
- Ocazional a intrat în teritorii ne-ebraice, ca să fugă de adversarii săi, dar chiar cu acele ocazii va sublinia limitarea misiunii sale la Israel. Descoperind însă în mod surprinzător credința unor persoane păgâne, el învață să cunoască că poporul lui Dumnezeu se întinde dincolo de Israel.

- Iisus nu e un doctor de lege sau un rabin: Şi erau uimiți de învățătura Lui, căci El îi învăța pe ei ca Cel ce are putere, iar nu în felul cărturarilor Mc 1:22. Câți nu știu asta, au impresia că el este un profet (Mc 6:15), lucru de asemenea important, căci darul profeției devenise rar.
- Dă impresia că este diferit de un profet, dar mai mult decât unul ca aceștia, se bazează în afirmații pe propria autoritate (Amin; dar Eu vă spun…), iar cuvintele Sale sunt urmate de acțiuni harismatice (exocisme, vindecări, iertarea păcatelor)

- Împărăția lui Dumnezeu este și pentru Iisus o entitate eshatologică viitoare (eschatos- ultim, logos-cuvânt, destinul final al omenirii, sfârșitul lumii și Judecata de apoi), care trebuie încă să sosească – Lc. 11:2 – vie împărăția ta. Și totuși, aceasta nu vine doar într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat - „s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu”.
- Iisus face afirmații care nu lasă nici un dubiu asupra prezenței deja actuale a împărăției lui Dumnezeu: Iar dacă Eu, cu degetul lui Dumnezeu, scot pe demoni iată a ajuns la voi împărăția lui Dumnezeu. Lc 11:20. Dumnezeu e hotărât să mântuiască și vine în persoană nu spre a judeca păcătoșii, ci pentru a distruge puterea răului. Pentru aceasta el vindecă bolnavii, nu pentru un sfârșit iminent al lumii, **ci pentru a vindeca creația desfigurată și apăsată.** Împărăția lui Dumnezeu e inițiativa lui Dumnezeu; El în persoană ne vine în întâmpinare, ni se adresează și vine lângă noi.

- Iisus ignoră complet ideea răzbunării asupra păgânilor, prezentă în cadrul ebraismului. Și refuză o împărțire în drepți și păcătoși, căci toți sunt păcătoși și pierduți fără excepție Lc 13:1-5

Şi El, răspunzând, le-a zis: Credeți, oare, că aceşti galileieni au fost ei mai păcătoşi decât toți galileienii, fiindcă au suferit aceasta?
Nu! zic vouă; dar dacă nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel.
Sau acei optsprezece inşi, peste care s-a surpat turnul în Siloam şi i-a ucis, gândiți, oare, că ei au fost mai păcătoşi decât toți oamenii care locuiau în Ierusalim?
Nu! zic vouă; dar de nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel.

- Vindecările înfăptuite de Iisus, prezentate de obicei drept „miracole”, nu sunt denumite niciodată astfel de către Evanghelii. Ele vorbesc mai degrabă de „acțiuni potente” sau, cum procedează Ioan, de „semne”, acțiuni în care potența și forța lui Dumnezeu lucrează pentru a vindeca.
- Iisus vindecă anumite persoane; față de suferința care rămâne și de mântuirea care trebuie să sosească, lucrările Sale par evenimente insignifiante. Celor care îi opun critici și dubii, (fericit este acela care nu se va sminti întru Mine, Mt 11:6), El le răspunde cu parabole de contrast, care vorbesc despre grăuntele de muștar, despre drojdie și despre semănător. Invită oamenii să intre în noua lume instaurată de lucrările și parabolele Sale.

- Mesajul lui Iisus despre Dumnezeu, misiunea pe care El o revendică, presupun o relație profundă cu Dumnezeu, un raport intim și care se reflectă în imaginile și parabolele despre Dumnezeu, ca fiind singurul bun și credincios: Mt 6:8 - ştie Tatăl vostru de cele ce aveți trebuință mai înainte ca să cereți voi de la El
- în acest context , apare apelativul **avva (Părinte)** cu care El I Se adresează lui Dumnezeu. Faptul că El se adresează Dumnezeului lui Israel într-un limbaj uzual și zicându-i cu o mare siguranță și apropiere *avva, Tată*, mărturisește cât Îi este de vecin și familiar. Iisus este atât de apropiat de Tatăl, având o totală încredere și siguranță în El, încât numai experiența unei griji iubitoare și a unei apropieri credincioase de Dumnezeu și un contact zilnic credincios cu El pot să explice o atitudine și un astfel de comportament. El a vorbit și a lucrat în virtutea unei profunde uniri cu Dumnezeu. Relația Sa directă cu Dumnezeu este deci izvorul certitudinii pe care El o manifestă în raport cu Tatăl, a vieții și a misiunii pe care a primit-o.

Înț. Sol. 16.

Înaintea lui suntem socotiți ca necurați şi de căile noastre se fereşte ca de o spurcăciune; el fericeşte sfârşitul celor drepți şi se laudă că are pe Dumnezeu drept tată.
Deci să vedem dacă cuvintele lui sunt adevărate şi să cercetăm ce i se va întâmpla ieşind din această viață.
Căci dacă dreptul este fiul lui Dumnezeu, atunci Dumnezeu îl va apăra şi-l va scoate din mâna potrivnicilor săi.
Să-l încercăm cu ocări şi cu chinuri, ca să vedem cât este de răbdător şi să încercăm suferința lui.
Să-l dăm unei morți de ocară căci, după vorba lui, Dumnezeu va avea grijă de el

- Evangheliile au fost scrise în lumina Învierii. Învierea însă, în faza inițială, deconcertează la fel de mult grupul ucenicilor înspăimântați ca și crucea. Evangheliile lasă să se întrezărească multe reacții de neîncredere și îndoială. Cuvintele femeilor le par apostolilor „o aiurare și nu le-au crezut” (Lc 24:11).
- Îndoiala este și o incapacitate spirituală de a descoperi sensul evidenței – Petru aleargă la mormânt, vede giulgiurile și rămâne mirat. Când Iisus însuși le apare apostolilor, ei nu cred , nu în ciuda bucuriei lor, ci chiar „în bucuria lor” – Lc 24:41 Iar ei încă necrezând de bucurie şi minunându-se, El le-a zis: Aveți aici ceva de mâncare?

Cine este Hristos?

Sinoadele Ecumenice și dogma hristologică

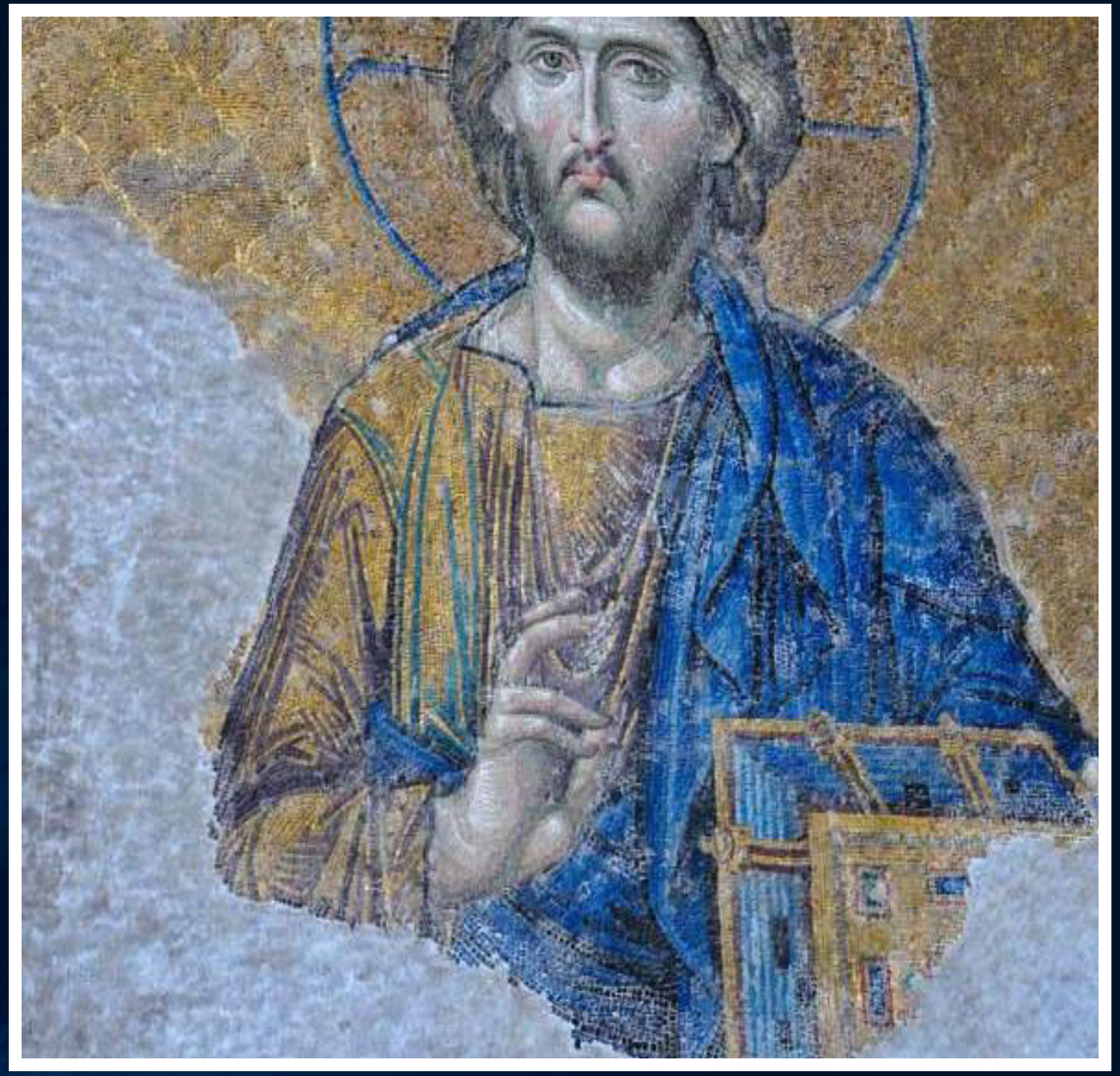

Fixarea acestei doctrine și rezolvarea implicațiilor ei au devenit în timp preocuparea centrală a Sinoadelor Ecumenice.

Sinod - σὔν- (sun-, “cu”) + ὁδός (hodós, “drum, cale”)
Ecumenic – din latinescul oecūmenicus, din greaca veche οἰκουμενικός (oikoumenikós, “care privește ἡ οἰκουμένη (hē oikouménē, “lumea locuită”)”, “întreaga lume (cunoscută))

a. Divinitatea lui Hristos și monoteismul ebraic

Apar două situații:

- fie se pune accent pe unitatea lui Dumnezeu, cu Hristos văzut ca o ființă umană binecuvântată într-un mod special
- fie există o înțelegere a dumnezeirii în care se află o dimensiune ascunsă și incognoscibilă, Tatăl, precum și o alta prin care Dumnezeu comunică cu lumea, fără a-și pierde caracterul Său tainic
- În sec III, a doua concepție devine prevalentă prin **teologia Logosului** – Dumnezeu se împărtășește pe sine ca ***logos***.(gr. cuvânt, rațiune, înțeles, comunicare – de aici cosmosul devine *kosmos* – ordonat, armonios, frumos). Adică: în Hristos întâlnim sensul universului, pe Cel care dă sens cosmosului.

b. Hristologia sinoadelor

La începutul sec IV este convocat **primul dintre sinoade** (denumite ulterior *ecumenice* – cu aplicare în întreaga lume locuită, *oikumene*, termen prin care romanii desemnau Imperiul roman).
Se pornește de la ideea creației din nimic (*ex nihilo*) (v. cursul despre creație) – aceasta indică o separație fundamentală între Dumnezeul necreat și universul creat (încă din sec II): nu există un spațiu intermediar între necreat și creat. Atunci în ce situație se află Logosul?

a. Poate fi Logosul pus alături de Dumnezeul cel necreat ca fiind necreat?
b. Poate fi Logosul pus alături de universul creat, ca fiind parte a creației?
c. Logosul – metaforă pt. relația dintre Dumnezeu și univers

District of Constantius as Caesar
District of Maximian as Augustus
District of Galerius as Caesar
District of Diocletian as Augustus
ITALIA Dioceses and boundary
District capitals
North Sea
Baltic Sea
BRITANNIAE
BRITAIN
GERMANIC PEOPLES
Rhine R.
Trier
Tours
GALLIAE
ATLANTIC OCEAN
VIENNENSIS
Rhône R.
ALPS
PANNONIAE
ILLYRIA
Sirmium
Milan
Ravenna
ITALIA
DALMATIA
DACIA
OSTROGOTHS
Danube R.
BALKAN MTS.
MOESIAE
THRACIA
Black Sea
Nursia
Rome
Corsica
Sardinia
SPAIN
HISPANIAE
Thessalonika
MACEDONIA
Byzantium
Chalcedon
Nicomedia
Nicaea
ARMENIA
PONTICA
ASIANA
Caesarea
Athens
Ephesus
Tyana
Hippo
Carthage
AFRICA
Mediterranean Sea
Crete
Cyprus
Antioch
SYRIA
ORIENS
MESOPOTAMIA
PALESTINE
Bethlehem
Alexandria
ARABIA
EGYPT
Nile R.
0 250 500 miles
0 250 500 kilometers

- Sinodul îl condamnă pe Arie și produce un simbol de credință (numit **Crez**, după cuvântul cu care începe, *credo*, *cred*), care conținea cuvântul ***homooousios*** – caracterizează relația dintre Logos (Fiul, cum era numit deja în mod obișnuit) și Tatăl; adică: există o continuitate de ființă neîntreruptă între Tatăl și Fiul – tot ceea ce era Tatăl, era și Fiul, cu excepția că unul îi datora ființa celuilalt.

- Aceasta este piatra de temelie a învățăturii despre Sf Treime (v. curs). În Hristos este șters contrastul dintre Dumnezeu și om, de către Cel care era amândouă.

Cum se poate pune alături (uni) Dumnezeu cel necreat de umanitatea creată?

Apolinarie, episcop de Laodiceea (prieten cu Atanasie): Dumnezeu nu putea să se unească cu o umanitate completă; acest lucru nu era necesar, căci Hristos trebuia să fie îndeajuns de uman pt ca Dumnezeu să poată lua legătura cu oamenii. În schimb, Hristos nu putea avea un suflet omenesc, nici măcar o minte omenească; nu pot exista două centre de activitate în Hristos – divin și uman – căci aceasta ar distruge unitatea lui Hristos. Nici nu ar fi necesar, deoarece la Întrupare a fost esențial să se aducă puterea divinului în contact cu umanitatea slabă. Dacă mintea omenească a lui Hristos ar putea să aibă o gândire proprie, dacă putem spune așa, atunci mântuirea noastră ar pusă sub semnul întrebării. De aici apare erezia numită *apolinarism*

- Apolinarismul (ca erezie) va fi condamnat la **Sinodul ecumenic de la Constantinopol** – 381 (al doilea Sinod Ecumenic). Tot la acest sinod s-a încercat definirea trăsăturilor creștinismului ortodox. Se iau măsuri pt impunerea ortodoxiei în tot imperiul.
- Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, a devenit om și a dus o viață omenească; fiind Cuvânt întrupat, a existat o unire între Dumnezeu și om – majoritatea creștinilor își defineau astfel credința
- -	Un grup de teologi din Antiohia nu acceptă această concepție. În relatările evanghelice despre Hristos, ei caută să facă o distincție între două "persoane" sau poate personaje. Unele fapte puteau fi atribuite omului Hristos – foame, sete, alte necesități umane. Conflictul devine deschis când unul din acești teologi, Nestorie, este desemnat episcop al Constantinopolului, capitala Imperiului roman, Noua Romă
- -	Punctul de divergență a fost titlul de **Theotokos** acordat Fecioarei Maria – adică Născătoare de Dumnezeu

- Al treilea Sinod Ecumenic este convocat astfel la **Efes în 431**. Nestorie este condamnat și ulterior depus din scaun. Nestorienii, susținătorii săi, în urma acestei decizii, părăsesc Imperiul roman și se așează între perși; mai târziu, unii devin misionari și duc Evanghelia până în China
- În 433, Sf. Chiril al Alexandriei ajunge la un acord pentru o „formulă de unire” cu susținătorii mai moderați ai lui Nestorie, în care se afirmă că Hristos trebuie să fie înțeles ca fiind *homooousios* cu Tatăl după divinitate (o declarație validă începând cu Niceea), dar și *homoousios* cu noi, după umanitate. Fiul, care era Unul din Treime, făcându-Se trup, a devenit cu adevărat unul dintre noi.

- Acceptarea Formulei de unire nu duce la încheierea controversei. După moartea lui Chiril (444), ea se redeschide. Rezultă, astfel, **Sinodul Ecumenic de la Calcedon 451 (al patrulea);** evenimentele sunt complexe, dar în urma sa rezultă o definiție sinodală (*horos*), în care se afirmă că:

Unul și Același Hristos, Fiu, Domn, Unul născut, cunoscut în două firi în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit, nedespărțit, deosebirea firilor nefiind desființată nicidecum din cauza unirii, ci salvându-se mai degrabă proprietatea fiecărei firi și concurgând într-o persoană și un ipostas…

- Se propune o nouă modificare : există doar o singură voință în Hristos – voința divină **(monotelism).** Înseamnă că Hristos nu avea voință omenească sau avea o voință pasivă?
- Opoziția față de monotelism este condusă de Sf. Maxim Mărturisitorul și triumfă la **Sinodul VI Ecumenic de la Constantinopol** (680-681). Maxim vede monotelismul pe aceeași linie cu apolinarismul: umanitatea lui Hristos ar fi imperfectă. În plus, de vreme ce voința omenească a provocat Căderea, atunci ea are nevoie de vindecare, iar dacă Hristos nu are voință omenească, atunci El nu o poate vindeca. Maxim citează pe Grigorie Teologul: **„Ceea ce nu a fost asumat nu a fost vindecat"**

Concluzii

Sinoadele au urmărit așadar o clarificare a credinței ortodoxe despre Hristos:

- Păstrarea unității în Hristos a celor două naturi, divină și umană: natura divină a Persoanei, Care era și natura umană asumată de persoana lui Hristos

Evitarea pericolului de a crede:

- fie că dumnezeirea lui Hristos a fost diminuată pt a o face accesibilă contactului cu umanul (arianism, forme de gnosticism și de teoria Logosului)
- fie că umanitatea lui Hristos a fost incompletă, pt a face loc dumnezeirii
- fie că umanul și divinul au fost separate și nu a existat o unitate reală între ele

Biserica Ortodoxă consideră că definiția calcedoniană este calea prin care ne păstrăm credința că în Hristos:

- Îl întâlnim pe Fiul
- Cea de a doua Persoană a Treimii
- Unul din Sfânta Treime
- Care și-a asumat în Sine natura umană și a trăit ca om.

Vântul suflă unde vrea... Despre Împăratul mângâietor

Centrul Ortodox de Studii și Cercetare Dumitru Stăniloae – Paris

Curs de Teologie dogmatică

Pr. Dr. Octavian Schintee

14 mai 2018

Vântul suflă unde vrea... Despre Împăratul mângâietor

1. Cine este Sfântul Duh? Învățătura ortodoxă
2. Mărturii din Vechiul Testament
3. Duhul Sfânt în Noul Testament
4. Lucrarea dinamică a Sfântului Duh

1. Cine este Sfântul Duh? Învățătura ortodoxă

- Învățătura ortodoxă mărturisește că Dumnezeu Cel Unul în Ființă este întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Cele Trei Persoane sunt egale și consubstanțiale (deoființă), deosebindu-Se între Ele numai prin însușirile Lor personale.

- Sinodul II Ecumenic de la Constantinopol (381) a formulat învățătura despre Duhul Sfânt precum urmează:

  (Cred) Și întru Duhul Sfânt, Domnul de-viață-făcătorul, Care de la Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin proroci (articolul 8 din Simbolul Credinței).

2. Mărturii din Vechiul Testament

- În Vechiul Testament, Duhul Sfânt este Cel Care pregăteşte trimiterea şi venirea „în trup" a Fiului lui Dumnezeu.
- Împreună cu Cuvântul, Duhul lui Dumnezeu lucrează la facerea lumii, dând viaţă apelor primordiale cu puterea Sa zămislitoare, insuflându-le sămânţa vieţii, încălzind materia primară inertă. Referatul biblic de la Facere 1, 2 („Pământul era netocmit şi gol. Întuneric era deasupra adâncului şi Duhul **(*ruah*)** lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor") ridică problema interpretării acestui text cu adânci ecouri, atât în cosmologia creştină, cât şi în teologia sacramentală. În limbile semitice, cuvântul ***ruah*** este de genul feminin, ceea ce permite să se sublinieze „maternitatea" proprie Duhului, Care insuflă viaţă, fecundează materia şi zămisleşte făpturile.

Ruah:

- Înțeles etimologic originar: mișcare neașteptată și violentă a aerului (rafală de vânt, respirație), amplitudine, vânt, respirație
- Înțeles fundamental: vânt, respirație
- Aplicat antropologic: forță vitală, suflet, voință, duhul ca o capacitate, „eu”
- Înțeles teologic: forță duhovnicească dumnezeiască; forță profetică; duhul lui Dumnezeu

  Jud 14:6 Atunci s-a coborât peste el (Samson) **Duhul Domnului** şi el a sfâşiat leul ca pe un ied; şi nu avea nimic în mână.

  14:19 - Atunci s-a coborât peste el **Duhul Domnului** şi s-a dus în Ascalon şi, ucigând acolo treizeci de oameni, a dezbrăcat de pe ei hainele şi a dat rândurile de haine celor ce au ghicit ghicitoarea sa.

  Samson devine o figură de salvator al poporului său în războaiele duse de Israel: Duhul lui Dumnezeu e cel care dă harismă personajelor conducătoare ale lui Israel.

Cartea Judecătorilor ne înfăţişează poporul lui Israel purtat cu totul de Cuvânt şi de Duh într-o izbucnire neaşteptată, greu de stăpânit.

- În cazul lui David, experiența Duhului Sfânt pentru Israel intră într-o etapă nouă: ruah nu mai apare în situații de pericol extrem și într-o manieră aproape agresivă, ci devine un dar permanent pentru unsul și alesul lui Iahve:

1 Rg 16:13 Şi a luat Samuel cornul cu mir şi l-a uns în mijlocul fraţilor lui, şi a odihnit ***Duhul Domnului*** asupra lui David din ziua aceea şi după aceea.

- Pe urmele eshatologizării credinței lui Israel, ideea regalității în duhul lui Iahve trece la Mesia ca mult așteptatul rege mântuitor

Is 11:2 Şi Se va odihni peste El **Duhul lui Dumnezeu**, duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinţei şi al bunei-credinţe.

42:1 Iată Sluga Mea pe Care o sprijin, Alesul Meu, întru Care binevoieşte sufletul Meu. Pus-am peste El **Duhul Meu** şi El va propovădui popoarelor legea Mea.

61:1 **Duhul Domnului** este peste Mine, că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiţi slobozire şi celor prinşi în război libertate.

- La marii proroci, se produce o vădită interiorizare a Suflului - ***ruah*** - profetic. De altfel, acum nu numai acesta odihneşte peste Ilie, ci „mâna lui Dumnezeu", expresie accentuând aspectul de ordine şi de autoritate. Această „mână a lui Dumnezeu" sau „deget al lui Dumnezeu" va fi deseori, în Evangheliile sinoptice, sinonim cu Duhul Sfânt.

- La Isaia şi la Iezechiel, manifestarea pnevmatică, ruah, se precizează ca teologie a Duhului. În capitolul 37 de la Iezechiel, binecunoscuta vedenie a oaselor uscate reuneşte temele Maicii Domnului, a Duhului şi a Cuvântului: Mâna Domnului vine peste proroc, Duhul îl duce în acel câmp al morţii, Vocea Domnului îi porunceşte să proorocească şi el vede venind din cele patru vânturi Duhul care suflă peste oasele casei lui Israel.

În trei locuri din VT apare expresia „Duhul Sfânt”:
Is 63:10 Dar ei s-au răzvrătit şi au amărât **Duhul Lui cel sfânt**, din care pricină El S-a făcut împotrivitorul lor şi s-a războit împotriva lor.
Is 63:11 Atunci ei şi-au adus aminte de vremurile trecute, de sluga Sa Moise: Unde este Cel ce a scos din mare pe păstorul şi turma Sa? Unde este Cel ce a pus în mijlocul ei **Duhul Său cel sfânt**?
Ps. 50:12 Nu mă lepăda de la faţa Ta şi **Duhul Tău cel sfânt** nu-l lua de la mine.

Această expresie califică Duhul dumnezeiesc drept sfânt pentru a-l distinge de duhul omenesc și a exprima astfel suveranitatea și independența acțiunii dumnezeiești a Duhului. Duhul iese din transcendența Sa pentru a mântui și a reînnoi oamenii, iar sfințenia Sa urmărește mântuirea, vindecarea și sfințirea.

Ps 103:29-30 Dându-le Tu lor, vor aduna, deschizând Tu mâna Ta, toate se vor umple de bunătăţi; Dar întorcându-ţi Tu faţa Ta, se vor tulbura; lua-vei **duhul** lor şi se vor sfârşi şi în ţărână se vor întoarce.

Septuaginta traduce aici *ruah* cu **πνεῦμα** (pneuma) și *panim* (față) cu **πρόσωπον** (prosopon). Prosopon va deveni un termen tehnic în limbajul teologic trinitar și hristologic, iar în latină este redat cu *persoană.* În VT *ruah* este forța creatoare a lui Dumnezeu care dă viață și ține în viață, forța care operează în cosmos, intervine în istorie pentru a mântui și promite o viață nouă și veșnică în comuniune.

3. Duhul Sfânt în Noul Testament

Sf. Pavel scrie galatenilor, folosind o schemă kerygmatică foarte veche:
Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea. Şi pentru că sunteţi fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre, care strigă: Avva, Părinte! Gal 4:4-6
Se rezumă aici experiența spirituală a creștinilor: vechile promisiuni încep să se îndeplinească prin trimiterea Fiului de către Tatăl; în acest fel, noi devenim liberi, fii ai Tatălui, frați și surori ai Fiului; această experiență are loc întru Duhul și reprezintă experiența Duhului Fiului și a filiației. Iisus face inițial parte din mișcarea lui Ioan Botezătorul, care boteza cu apă și anunța botezul viitor întru „Duhul Sfânt și foc” (Mt 3:11, Lc 3:16).

- Iisus însuși experimentează în botezul său acceptarea de către Dumnezeu Tatăl și acțiunea actuală a Duhului:

Is 61:1 Duhul Domnului este peste Mine, că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiţi slobozire şi celor prinşi în război libertate.

Mc 3:28-30 Adevărat grăiesc vouă că toate vor fi iertate fiilor oamenilor, păcatele şi hulele câte vor fi hulit; dar cine va huli împotriva Duhului Sfânt nu are iertare în veac, ci este vinovat de osânda veşnică. Pentru că ziceau: Are duh necurat.

Păcatul împotriva Duhului Sfânt de care Hristos spune că nu va fi iertat reprezintă de fapt refuzarea misiunii Lui, contestarea autorității Lui dumnezeiești; cine neagă acestea, hulește Duhul Sfânt.

Experiența postpascală a Domnului slavei prezent în Duhul și lucrător în comunitate este o experiență a Duhului:

- Prezența Duhului în comunitate, precum odinioară în templu 1Cor 3:16 Nu ştiţi, oare, că voi sunteţi templu al lui Dumnezeu şi că Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi? 6:19-20 Sau nu ştiţi că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveţi de la Dumnezeu şi că voi nu sunteţi ai voştri? Căci aţi fost cumpăraţi cu preţ! Slăviţi, dar, pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu.
- Primirea Duhului și de către femei: Iar în zilele din urmă, zice Domnul, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul şi fiii voştri şi fiicele voastre vor prooroci şi cei mai tineri ai voştri vor vedea vedenii şi bătrânii voştri vise vor visa. (cit Ioil 3:1-5)
- Înțelepciune, cunoaștere, putere a credinței (1 Cor 12:8) - Că unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înţelepciune, iar altuia, după acelaşi Duh, cuvântul cunoştinţei

- Relația pnevmatică cu legea: 2 Cor 3:3 Arătându-vă ca sunteți scrisoare a lui Hristos, slujita de noi, scrisa nu cu cerneala, ci cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatra, ci pe tablele de carne ale inimii.
- Încurajare și mărturisire a credinței, în special în timpul persecuțiilor: Mc 13:11 Iar cand va vor duce ca sa va predea, nu va ingrijiti dinainte ce veti vorbi, ci sa vorbiti ceea ce se va da voua in ceasul acela. Caci nu voi sunteti cei care veti vorbi, ci Duhul Sfant.
- Îndrumare (și răpire extatică) din partea Duhului FA 8:39 Iar când au ieșit din apa, Duhul Domnului a răpit pe Filip, si famenul nu l-a mai văzut. Si el s-a dus in calea sa, bucurându-se; FA 20:22 Iar acum iată ca fiind eu mânat de Duhul, merg la Ierusalim, neștiind cele ce mi se vor întâmpla acolo
- Vindecarea celor suferinzi: 1 Cor 12:9 Și unuia i se da întru același Duh credința, iar altuia, darurile vindecarilor, întru același Duh

În Noul Testament,
- ia parte la întruparea Fiului, care S-a născut după trup „de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria" (Mt 1:18,20),
- coboară peste umanitatea lui Iisus la botezul Său în Iordan şi conlucrează apoi cu El în toate actele Sale mântuitoare
În Noul Testament: Fiul lui Dumnezeu întrupat pregăteşte pogorârea Duhului Sfânt, ca la Cincizecime să-L trimită în lume, spre a continua şi actualiza, până la sfârşitul veacurilor, lucrarea mântuitoare a lui Hristos în noi. Aşa încât, după Cincizecime, relaţia oamenilor cu Hristos Cel înviat şi înălţat, Răscumpărătorul şi Mântuitorul lumii, nu se poate efectua decât în şi prin „Duhul Fiului" (Gal 4, 6) şi trupul eclezial al lui Hristos, care ni-L face prezent pe Hristos Cel înviat în noi, cu trupul Său îndumnezeit.

Legătura dintre Înălţarea lui Hristos şi Pogorârea Duhului Sfânt

Evanghelia lui Ioan:
După săvârşirea operei de mântuire, lucrul pe care Tatăl I L-a dat să-L facă (In 17, 4), Fiul trebuia să Se înalţe la Tatăl, cu trupul Său plin de Duhul Sfânt după înviere, ca să ni-L trimită pe Duhul Sfânt, care îl va face acum prezent pe Hristos cu trupul Său îndumnezeit, în toţi cei care vor crede în El, în orice loc şi timp.

De aceea, înainte de despărţire le spune Apostolilor întristaţi: „Nu vă voi lăsa orfani, ci voi veni la voi" (In 14,18); „Puţin şi nu Mă veţi mai vedea şi iarăşi puţin şi Mă veţi vedea, pentru că Eu Mă duc la Tatăl... Vă e de folos să Mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, îl voi trimite la voi... Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul, căci nu va vorbi de la Sine, ci câte va auzi va vorbi şi cele viitoare vă va vesti... Acum sunteţi trişti, dar iarăşi vă voi vedea şi se va bucura inima voastră şi bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" (In 16, 7,13,16-22), „Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor" Mt 28, 20).

- Duhul Cincizecimii este împlinirea necesară a tainei pascale. Pătruns de Duhul, Hristos devine Dătătorul Duhului în dimineața Cincizecimii, în Foișorul de sus. Biserica, botezată și regenerată prin sângele lui Hristos, este pecetluită pentru totdeauna în viața cea nouă, viața Duhului.
- Sf. Pavel: Duhul să nu-L stingeți (I Tes 5:19), cu Duhul fiți fierbinți (Rom 12:11)
- Experiența duhovnicească a Bisericii întru Duhul: Rom 5:5 iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat in inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel dăruit nouă.

  Gal 5:22 - roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă - răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția
- Lucrarea Duhului constă în zidirea Trupului unic al lui Hristos, care este Biserica, diversificând harismele și slujirile, dar aceasta întotdeauna în perspectuva unității edificiului duhovnicesc ale cărei pietre sunt creștinii
- Plinătatea Duhului este dragostea: I cor 12:31 - Râvniți însă la darurile cele mai bune. Și vă arăt încă o cale care le întrece pe toate. Dragostea este liantul , țesutul conjunctiv care dă viață slujirilor, care le înrudește cu slujirea Celui Unic, a Slujitorului prin excelență.

- Sf. Atanasie susține dumnezeirea Sf. Duh. El dezvoltă cu fermitate ideea unei prezențe și a unei comuniuni reciproce a Fiului și a Duhului, asemănătoare celei a Fiului cu Tatăl: „Nu este îngăduit a așeza Duhul Sfânt între făpturi, El, Care este întru Fiul și are pe Fiul în El, nici de a-L despărți de Cuvântul și a știrbi astfel Treimea” (Scrisori către Serapion 1, 21)
- Sf. Vasile cel mare găsește cuvintele potrivite pentru a vorbi de dumnezeirea Duhului, situând taina Sf. Duh în cadrul lucrării Sale sfințitoare, în mișcarea însăși de închinare, al cărei izvor și forță este tocmai Duhul. De la el SE de la Constantinopol a formulat în Crez p. 8.
- În cultul bisericesc, inițierea creștină se petrece prin Taina Botezului, iar adevăratul ei săvârșitor este Duhul Sfânt. Se poate vorbi de o cincizecime personală la Botez, perpetuată în viața Bisericii prin Cincizecimea euharistică, petrecută la fiecare Sf. Liturghie prin pogorârea Duhului Sfânt asupra Sfintelor Daruri în momentul epiclezei, a invocării Sale de către preot.

Perihoreza

(întrepătrundere, împreună – locuire a Persoanelor Treimii; Sf: Ioan Damaschin, sec. VIII)

Renunțare de sine reciprocă în cadrul Treimii:

Tatăl „le face loc” Fiului și Duhului

Fiul și Duhul renunță la Sine în favoarea Tatălui

Reprezentarea - scena istorica (deși aspectul istoric este redus la minimum), care revelează simbolic unitatea si trinitatea Dumnezeirii, descoperind împreună-lucrarea Lor in lume, iconomia divină. De aceea, in ciuda asemănării Îngerilor, Ei nu sunt lipsiți de individualitate, caracterul fiecăruia fiind redat de lucrarea Sa in lume (Vl. Lossky)

4. Lucrarea dinamică a Sfântului Duh

Prezența Duhului Sfânt:
1. Maturare
2. Manifestare
3. Expansiune

In 3:8 Vântul sufla unde vrea și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul.

Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul Adevărului, care pretutindenea ești și toate le împlinești, Vistierul bunătăților și Dătătorule de viață, vino și Te sălășluiește întru noi, și ne curățește de toată întinăciunea și mântuiește, Bunule, sufletele noastre.

Sfârșitul Cursului 5 și lui Dumnezeu slavă.

Vă mulțumesc pentru atenție.

Eshatologia

CENTRUL ORTODOX DE STUDII ȘI CERCETARE **DUMITRU STĂNILOAE** – PARIS
PR. DR. OCTAVIAN SCHINTEE
CURS DE TEOLOGIE DOGMATICĂ
21 MAI 2018

Eshatologia sau ce va fi după moarte

- Ce înțelegem prin eshatologie
- Problematica actuală
- Tipuri de eshatologie

Eshatologia – dogma despre realitățile ultime – învățătura despre sfârșitul lumii, despre moarte, înviere, judecată, rai și iad. Dar nu e vorba doar de evenimente punctuale, care la un moment dat se vor petrece din exterior asupra lumii și oamenilor, ci de desăvârșirea unei vieți deja începute, de viitorul creației, de speranța în desăvârșirea finală.

Eshatologia [gr. eshaton = ultim, final] este partea finală a existenței creației, etapa care durează veșnic. Cf credinței creștine, existența creației are trei etape:

1. Creație - Hristos
2. Hristos - sfârșitul formei actuale a lumii
3. După sfârșit

În NT se spune că în Hristos suntem la „sfârșitul veacurilor”:

1 Cor 10:11 - Și toate acestea li s-au întâmplat lor ca pilde și au fost scrise spre povățuirea noastră, a celor care-am ajuns sfârșiturile veacurilor.

Evr. 9:26 - dar El o singura dată S-a arătat, acum, la sfârșitul veacurilor, pentru ca prin jertfa Sa să desființeze păcatul.

Odată cu Hristos începe „sfârșitul veacurilor” - timpul se umple prin Hristos de arvuna (acontul, promisiunea) vieții veșnice.

In 5:24 - Adevăr, adevăr vă spun: Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel care M-a trimis, are viață veșnică si la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață.

Se poate vorbi de eshatologia **universală și particulară.**

Eshatologia universală

Desăvârșirea finală a lumii – poate însemna:

1. Un proces , o mișcare către o țintă
2. Ținta însăși.

Ținta poate fi concepută ca o stare de liniște (pace), în care orice creștere s-a sfârșit, sau ca plenitudine, ca punct culminant al istoriei, ca viața extrem de intensă. Desăvârșirea finală poate fi privită ca o viață în continuă mișcare.

Lume – poate însemna:

1. Creația în toată complexitatea sa (inclus omul) ca interlocutoare a lui Dumnezeu
2. Realitatea care stă în fața omului, îl înconjoară, îl plăsmuiește, îl constrânge să ia o poziție și este la rândul ei plăsmuită de el – un concept relațional, distinct de relația cu omul (lumea „mea”)

Semnele sfârșitului date de Scriptură:

1. Predicarea Evangheliei la toate popoarele (Mt 24:14)
2. Convertirea poporului iudeu la creștinism (Rm 11:25)
3. Înmulțirea fărădelegii și răcirea dragostei între oameni (Mt 24:10, 12), căderea multora de la credință, amăgiți de proroci mincinoși, înmulțirea războaielor și a veștilor de războaie, mari catastrofe în antură
4. Venirea lui Enoch și Ilie; venirea lui antihrist, care va lucra împreună cu apostolii săi mincinoși tot felul de semne ca să amăgească pe oameni
5. Arătarea pe cer a semnului Fiului omului, crucea

Istoria nu va ajunge la sfârșit prin ea însăși, ci prin voia lui Dumnezeu.(Echivocitatea semnelor.)

Eshatologia particulară

Desăvârșirea finală a fiecărui om

Sfântul Apostol Pavel descrie învierea morților ca pe o schimbare profundă, când oamenii vor primi trupuri noi în locul vechilor lor trupuri de carne:

„Așa este și învierea morților: Se seamănă (trupul) întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă; se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere [...], Și după cum am purtat chipul celui pământesc, să purtăm şi chipul celui ceresc. Aceasta însă zic, fraților: carnea și sângele nu pot să moștenească împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciune" (I Cor 15, 42-50). Pe aceste cuvinte se întemeiază învățătura patristică referitoare la trupul cel înviat.

Texte liturgice

- „Hristos a înviat, dezlegând din legături pe Adam cel întâi zidit și sfărâmând tăria iadului. îndrăzniți, toți morții, că s-a omorât moartea, s-a prădat și iadul împreună cu ea și a luat împărăția Hristos, Cel ce S-a răstignit și a înviat ”(Laude, Sâmbătă Lăsatului sec de carne)
- „Zapisul nostru l-ai rupt, Doamne, și socotindu-Te între cei morți, ai legat pe tiranul cel de acolo, scăpând pe toți din legăturile morții, cu învierea Ta." (Denia de joi seara, din Săptămâna Sfintelor Pătimiri)
- „Astăzi iadul strigă suspinând: Stricatu-s-a puterea mea [...]. Eu am avut morți din veac, dar Acesta iată că pe toți îi ridică [...]." (Vecernia din Sfânta și marea zi de Sâmbătă)
- „Astăzi iadul strigă suspinând: Zdrobitu-s-a stăpânirea mea, Păstorul S-a răstignit și pe Adam l-a înviat. De cei peste care eram împărat sunt lipsit, și pe care i-am înghițit, puternic fiind, pe toți i-am vărsat. Deșertat-a mormintele Cel ce a fost răstignit; slăbit-a puterea morții [...]." (Vecernia din Sfânta și marea zi de Sâmbătă)
- „Soborul îngeresc s-a mirat văzându-Te pe Tine între cei morți socotit fiind și puterea morții surpând, Mântuitorule, și împreună cu Tine pe Adam ridicându-l, și din iad pe toți slobozindu-i." (Utrenia din Sfânta și marea zi de Sâmbătă)

Sfârșitul Cursului 6 și lui Dumnezeu slavă.

Vă mulțumesc pentru atenție.